

DR. GYÜRKI LÁSZLÓ

ITT VAGYOK, ENGEM KÜLDJ!

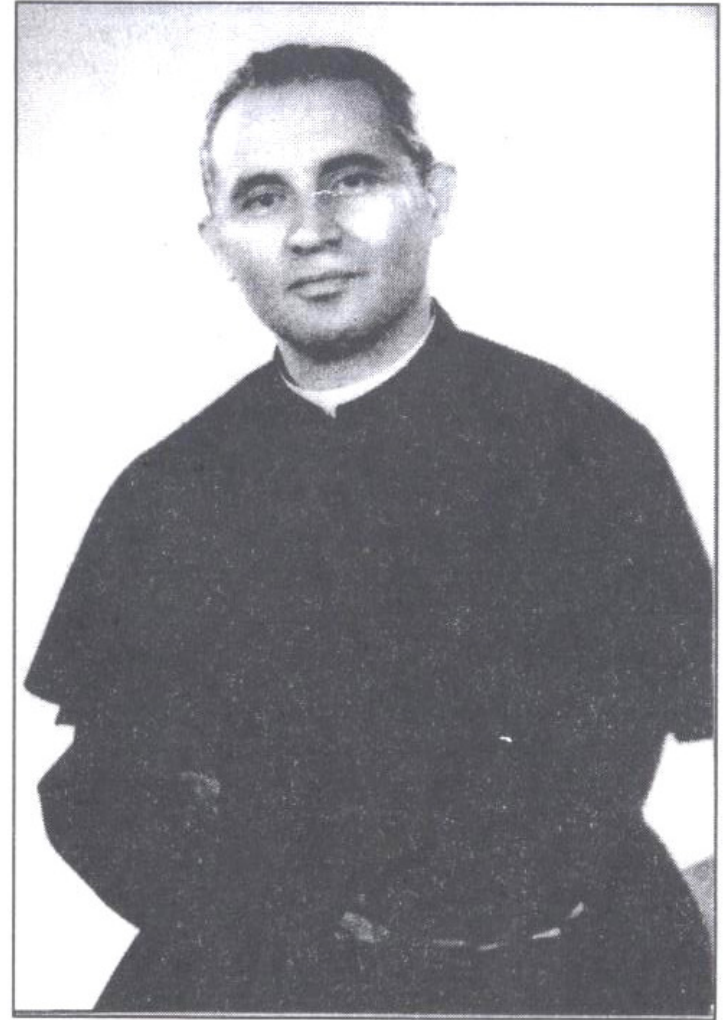
Dr. Gyürki László

„ITT VAGYOK, ENGEM KÜLDJ!”

/Izajás 6,9/

Hivatásom története

Körmend, 1999

Életrajzom Hargitai József tanár úr kívánságára

Többször gondoltam arra, ha majd egyszer „nyugdíjas leszek”, néhány érdekes eseményt megírok életemből. Már néhány éve nyugdíjat kapok, de hogy mikor leszek egyszer nyugdíjas, azt nem tudom. Sokkal több a munkám, mint pár évtizeddel ezelőtt volt. Sőt, ez a munka napról-napra csak növekszik és a legfontosabb teendőkre sincs idő, hogyan tudnék „életrajzot” írni.

Most mégis kénytelen voltam megtenni. Hargitai tanár úr keresett fel, hogy könyvében szeretné bemutatni pályámat, mert szerinte nagyon érdekes dolgokat éltem át. Megadta az életút elbeszéléseinek szempontjait is. Nehezen álltam neki, de ahogy írtam, egyre több esemény jutott eszembe, melyekről azt gondoltam, hogy mások érdeklődését is felkelthetik.

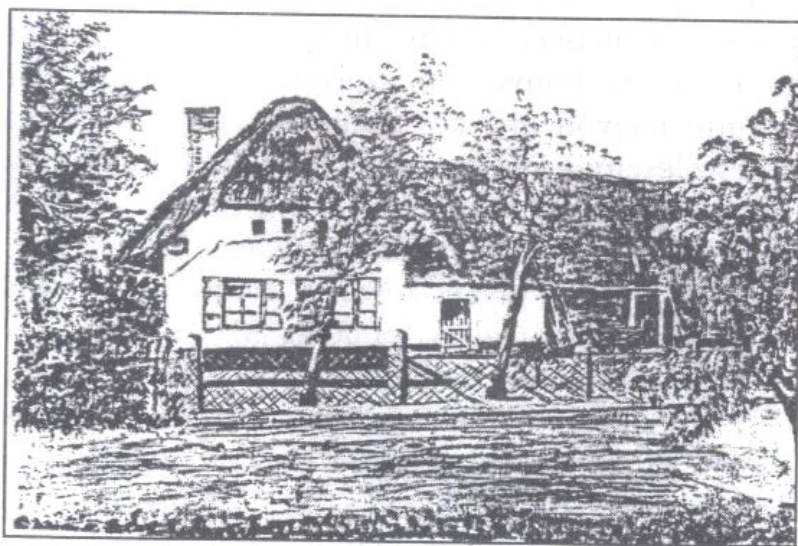
Olvashatók benne olyan részek, események, amelyekről Seregély érsek egyik nyilatkozatában azt mondta, hogy az elmúlt tíz év során az értelmében gyarapodó új nemzedék tagjai a korombeliek elbeszélései hallatán hamar megállapítják: „mesél az öreg”. Sajnos nem mesék ezek, hanem az elmúlt 40 esztendő szomorú valósága.

Az oldalak egyre jobban szaporodtak, s most már azt gondoltam, meg kell vele állni. Hogy Hargitai tanár úr mindebből mit tart könyvébe érdemesnek, ez az ő dolga. Én ennyit írtam.

Gyermekeveim, utam a papságig

Egyházaskörúton Tanárok utcának nevezik a „Gyöpszerre” vezető utat. Utolsó mellékutcájában állt az a zsúfffedelű tömés ház, amelyben 1932. november 8-án megláttam a napvilágot. Az alacsony, szoba-konyha ház mestergerendáján olvasható volt, hogy Gyürki János és Zelles Anna építtette

1841-ben... Minden évben volt egy rész a tetőn, amelyet meg kellett újítani a zsuppal, mert már elrothadt. Ezért fontos volt a rozstermés, hiszen cséppel kiverve, ebből lehetett zsuppot készíteni a tető fedésére. A termelőszövetkezet okozta a ház pusztulását: nem tudtunk rozst vetni, nem lehetett a tetőt karbantartani, egyre több helyen beázott, végül lakhatatlanná volt. Ma csak a helye van meg.

A szülői ház

Az öt fiútestvér között az elsőszülött vagyok. Szinte pontosan kétévenként követték egymást a gyermekek, csak a legfiatalabb érkezett öt év múlva, 1944-ben. Közülük kettő - Antal és Károly - az 56-os forradalom idején nyugatra távoztak és Svájcban telepedtek le. Károly ott fejezte be egyetemi tanulmányait és villamosmérnöki diplomát szerzett, Antal esztergályos lett. József öcsém elektromérnök, Budapesten él. János öcsém lakatos mesterséget tanult és Egyházaskérőcon lakik.

A Gyürki család

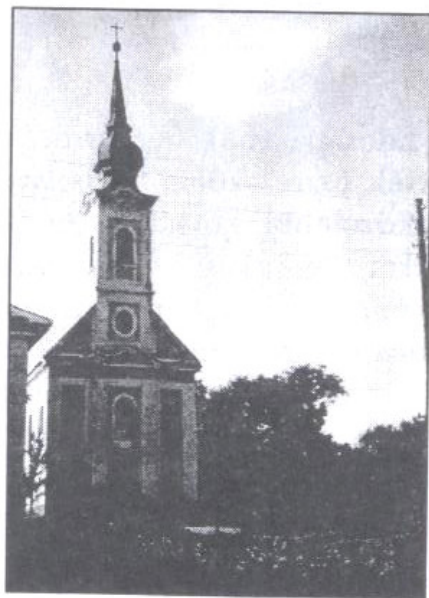
Édesapámnak hátgerincferdülése volt. Kisgyermek korában vették észre szülei. El is vitték Graz-ba (akkor még az volt a legközelebbi kórház), de nem tudtak rajta segíteni. Nehéz fizikai munkát nem végezhetett. Édesanyám Náraiból származott tízgyermekes családból. Anyai nagyszüleimet többször meglátogattuk. Gyalog mentünk Rádócról - Jákon keresztül - Náraiba. Nagyon hosszú volt az út, igen elfáradtam. Ják és Nárai között állt akkor még az Annamajor, itt megpihentünk, vizet ittunk, s úgy indultunk tovább. Kedves emlékek maradnak ezek a látogatások a fáradtság ellenére is.

Szüleimnek mindössze két hold földje volt, s ehhez béreltek még két holdat. Ezt műveltük, ezen gazdálkodtunk. Bizony ebből nem lehetett megélni, főképpen, ha nem volt jó a termés, és a bérleti díjat is fizetni kellett. Testvéreim a nyári időben „elszegődtek” örzőgyereknek és így kerestek egy kis

fejadagot. Aratás idején „részes aratóként” nagyon sokat arattam még gimnazista és kispap koromban is. Öcsém pedig cséplőgép mellé mentek dolgozni. Ez nagyon kemény munka volt.

1939-ben kezdtem iskolába járni. Akkor még felekezeti iskolák voltak a katolikus és a református templom mellett. A korombeli református embereket ezért nem ismerem ma már, mert nem jártunk együtt iskolába. Egy tanító két összevont osztállyal foglalkozott. A hatosztályos elemi iskolát három tanító keze alatt végeztem el. „Jó tanuló” hírében álltam, másodikos koromban úévkor már rendesen tudtam olvasni, ezért az iskolában velem nem olvastatott a tanító. Ugyancsak másodikos voltam, amikor az egész latin nyelvű minisztrációt tudtam.

Amióta eszemre emlékszem, mindig pap akartam lenni. A továbbtanulás azonban csak álom volt számomra abban az időben. „Polgári”-ba Körmend-re, vagy gimnáziumba Szombathelyre csak néhányan jártak a faluból, a jómódú gyerekek közül. Sokszor a mindennapi kenyér is hiányzott nálunk, hogyan tudtak volna taníttatni szüleim. Indult az un. „tehetségmentő” mozgalom, próbálkoztam is a vizsgán.

Az egyházasrádóci templom

Amikor azonban plébánosom érdeklődött az eredményről, azt kérdezték tőle, hogy van-e a fiúnak protekciója. Ez meg bizony hogyan is lett volna.

Már elvégeztem a hat osztályt, egy évet meg nem is jártam a háború miatt, amikor Szakos Gyula püspöki titkár falusi gyerekeket keresett, akiknek esetleg papi hivatása van. Így kerültem a püspökvárba, ahonnan kijártunk tanulni a Premontrei Gimnáziumba. Amikor megkezdtem volna a gimnáziumot, megszűnt a nyolc osztályos gimnázium, s a második év után a püspöki iskolába kerültem, mint általános iskolás.

1948-ban államosították a katolikus iskolákat. Az állami iskolában paptanárok nem taníthattak, így az un. kissemináriumban kezdtük meg a gimnáziumot a premontrei tanárokkal. Mivel kis létszámúak voltak az osztályok, nagyon keményen kellett tanulni, mert egy-egy órán mindenki felelt. A második gimnázium után megszüntették a kissemináriumot is, és mi mehettünk haza. Ekkor gondoltam arra, hogy átmegyek a határon. El is mentem Szentpéterfáig (akkor még nem volt meg a vasfüggöny), de aztán mégis visszafordultam. Többen próbálkoztunk magánvizsgával különböző gimnáziumokban. A négy megmaradt katolikus gimnáziumnak nem volt engedélye, hogy minket magánvizsgára bocsásson, az állami gimnáziumokban pedig tudták jól, hogy kik vagyunk, így kivétel nélkül „megbuktunk”. Végül is a soproni volt evangélikus líceum tanárai nem követték az „államiak” példáját, náluk sikerült nagyon sok kissemináriumból kikerülő diáknak magánvizsgát tenni és érettségizni.

Már korábban tanulgattam harmóniumon az egyházi énekeket, s így Bögötre kerültem kántornak. Ideális foglalkozás volt ez számomra, mert nagyon sok időm maradt a tanulásra. Volt azonban ennek egy „szépséghibája”: naponta sorba jártam kosztolni más-más családhoz, ami bizony nem volt könnyű. Bögötől Sopronba utaztam vizsgázni és titokban Szombathelyre, a szemináriumba, ahol tanítottak bennünket.

Mivel három évvel később kezdhettem a tanulást, fenyegetett a katonai behívó. Közben Szombathelyen megszüntették a nagyszemináriumot is, a kispapok Győrbe kerültek. Kovács Sándor püspök ide vett fel engem is, a győri, pécsi és szombathelyi kispapokkal együtt kezdtem meg teológiai tanulmányaimat. A tanulás örömet jelentett számomra. A következő évben a Budapesti Központi Szemináriumba küldött püspököm. Ettől kezdve a Hittudományi Akadémia hallgatója lettem. Itt végeztem el az öt év teológiát és érkeztem el a papszentelésig.

Budapesti éveim alatt, ötödéves koromban zajlott le az *56-os forradalom*. Éppen lelkigyakorlat volt a kápolnában (teljes csenddel, elmélkedésekkel), amikor fegyverropogás hallatszott. A kíváncsibbak fölmentek a toronyba és onnan próbáltak információt szerezni. Végül a lelkigyakorlatot vezető atya jelentette be, hogy mi történt.

A lelkigyakorlat után kimentünk a városba. Az Akác utcában húzták a ledöntött Sztálin szobrot, sokan próbáltak belőle egy-egy darabot lefűrészelni és „emlékül” elvinni. Nekem is jutott egy kis darab (sajnos időközben elveszett). Társaim közül néhányan kimentek a szemináriumból Mindszenty bíboroshoz a budai várba. Később szobám mellett sokszorosították a bíboros beszédeit és terjesztették a városban. Mások Tabódi István vezetésével ekkor „foglalták le” az Állami Egyházügyi Hivatal épületét. Minderről akkor nem tudtam, mert ahogy visszaállt az élet, készülni kezdtem a licencia szigorlatra. (Dolgozatom már készen volt. Témája: *A protoevangélium egzegézisének története*.) Ez kemény munkát jelentett: hajnali 5 órától éjfélig tanultam félórás ebéd utáni pihenővel. A tanulás miatt társaim „kihagytak” az előbb említett tevékenységből, amelyért közülük nagyon sokan börtönbe kerültek. Néhányan külföldre távoztak a brutális megtorlás elől. 1957. június 12-én

volt a licencia szigorlatom, utána kezdődött Győrben a papszentelés előtti lelkigyakorlat.

Káplánéveim és a békemozgalom

1957. június 23-án szentelt pappá Kovács Sándor megyéspüspök. Első szentmisémet Bögötön mutattam be július 7-én. Újmisés szónokom Dr. Szakos Gyula, akkor zalaerdői plébános volt. Isten után neki köszönhettem, hogy gyermekkori vágyam valóra vált: pap lehettem. A hívek nagyon jól látták, hogy „e gyerekből pap lesz”.

Amikor még a falu legnagyobb gazdája volt a plébános, biztattak is: milyen jó dolgod lesz, mennyi földed lesz. Engem viszont nem ez vonzott. Mint fiatal gyerek azt fogadtam meg, ha Isten segítségével pap leszek, nem fogok gazdálkodni. Egyáltalán nem „imponált” az a paptípus, amilyent gyermekkoromban láttam (két pár ló, ugyanennyi ökör és 18 szarvasmarha volt a plébános istállójában a 120 hold földhöz).

Maradandó élményt jelentett számomra Huszár Jeromos ferences atya újmiséje 1941-ben. Nagyon sok ferences asszisztált a szentmisén. Ünnepeles litániát tartottak, melyre édesanyám elvitt bennünket, s utána Jeromos atya mindegyikünket külön megáldott és szentképet adott. Újmisés képén lévő jelmondata is megragadott. Izajás próféta könyvéből választotta: „Az Úr lelke van rajtam, mert felkent engem az Úr, elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek” (Iz 61,1). Ezután mindig arra gondoltam, hogy én is ferences leszek. Később, amikor erre komolyabban is gondolhattam volna, megszüntették a szerzetesrendeket. Legalább annyi valósult meg ebből a vágyamból, hogy római tanulmányaim idején a ferences központban kértem felvételemet a ferences harmadik rendbe. Három magyar testvér is volt akkor a rendházban, akik örömmel fogadtak maguk közé, és ünnepélyes keretek között megtörtént a felvétel.

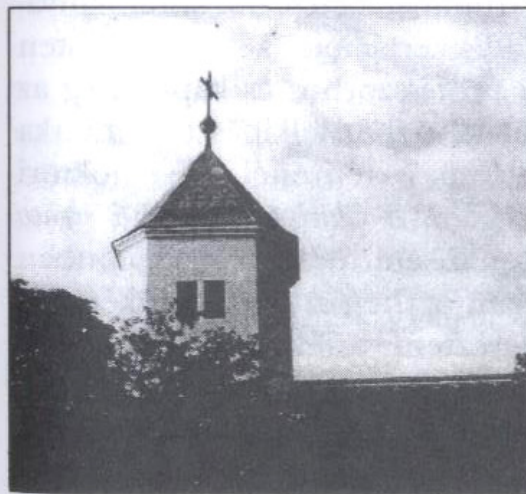

Az újmise után

Újmiséim azért volt Bögötön, mert kispapéveim alatt is minden nyáron itt szolgáltam kántorként, és a bögöti hívek saját papjuknak tekintettek. Másrészt meg szülőfalum, Egyházsrádóc, határsámban volt, ahova csak engedéllyel lehetett belépni.

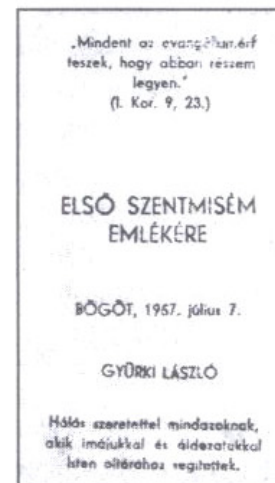
Újmiséim után püspököm azonnali hatállyal Sárvárra helyezett kisegítő káplánnak. Ősszel innen mentem vissza a hatodik évre a szemináriumba. Ezen év alatt már könnyen megszerezhettem volna a doktorátust, mert a nehezebb részen, a licenciátuson már túl voltam. November 8-án azonban újra disponált püspököm: Kisunyomba helyezett az idős Tüll Géza plébános mellé kisegítő káplánnak. Mindössze tíz hónapig szolgáltam itt. Nagyon szép emlék marad számomra az első kápláni helyem. Mind a hívek körében, mind az iskolában öröm volt a papi munka. Szomorúan és nem kis félelemmel mentem innen 1958. szeptember 1-jén Kőszegre. „Reménység” voltam a békemozgalom számára: egyszerű származás, jó tanulmányi eredmény... Az egyházügyi titkár keresett, de nem talált otthon, ezért Mórícz Lajos plébánosnak mondta meg, hogy szeptember 21-én a békegyűlésen „választmányi tagnak” jelölnek, ezért okvetlenül számítt megjelénésemre.

Tudtam, hogy ez mit jelent. Táviratban közöltem, hogy édesanyámat kórházba kell akkor vinnem, nem lehetek jelen. A békegyűlés 10 órai kezdete előtt - a jelenlévők szerint - nagyon kerestek, de nem találtak. 10 óra 15 perckor már küldték a táviratot: „A kőszegi plébániáról azonnal távozzék - irodaigazgató.” Volt elődeimről tudtam, hogy ebben az időben már „nevelte” őket az ÁVÓ, ezért természetesen távoztam is Kőszegről. Különböző helyen tartózkodtam és vártam, hogy mi lesz további sorsom. A püspöknek küldött ajánlott levélben leírtam a történeteket, s kérdeztem, hogy miért kellett elhagynom Kőszegét. A püspöki titkártól kapott levél szerint azért voltak ilyen szigorúak velem, mert „engedetlen” voltam. Az egyházügyi tanácsos azután döntött sorsomról: „Helyezzék egy olyan helyre, hogy dögöljön meg.”

A pákai templom

Így kerültem 1958. október 15-én az egyházmegye legnehezebb káplános helyére, a Zala megyei Pákára. Villany nem volt, az utak nagyon rosszak, sőt a plébániához tartozó Hernyék olyan falu volt, ahova csak mezei úton lehetett eljutni.

„Mindent az evangéliumért
teszek, hogy abban részem
legyen.”
(1. Kor. 9, 23.)

ELSŐ SZENTMISÉIM
EMLÉKÉRE

BÖGÖT, 1957. július 7.

GYÖRKI LÁSZLÓ

Hálás szeretettel mindazoknak,
akik imájukkal és áldozataikkal
isten általához segítettek.

Kaptam 18 hittanórát öt községben. Jó időben a kerékpár volt a közlekedési eszköz, egyébként csak gyalog mehettem. Akkor még a motorkerékpár is csak álom volt, nem adták meg a hajtási engedélyt. Hetente kb. 150 kilométert gyalogoltam. Első éven még egy békepap plébánosom volt, majd utána egy buzgó lelkipásztor és hozzám hasonlóan egy „büntetett” káplántársam. A szép papi együttműködés, a hívek szeretete minden nehézséget feledtetett. Négy évig dolgozhattam itt. Káplántársammal megállapítottuk, hogyha magunk határozhatnánk meg, hogy hova akarunk menni erről a büntetésnek szánt helyről, nem tudnánk választani. Amit az egyházügyi tanácsos akart, egyáltalán nem vált be. Isten nem akarta, hogy itt elpusztuljak.

Arra nem gondolhattam, hogy ezek után visszamehetek valamikor a Központi Szemináriumba, befejezni tanulmányaimat és ledoktorálni. Doktori disszertációm kéziratát Pesten tanuló öcsém vitte be Szörényi professzorhoz és kapta meg az eligazítást számomra. Így készült el nehéz lelkipásztori munka után esténként, petróleumlámpa fényénél a doktori disszertáció. (*A bűn az Ószövetségben, a Chirbet Qumran-i szekta irataiban és Szent Pálnál*). Ezt senki sem tudta, mert különben megakadályozták volna. Júniusban egyheti szabadságot kértem, fölmentem Pestre és megszereztem a doktori fokozatot. Amikor bejelentettem püspökömnek ezt az eredményt, így válaszolt: „Én is lehettem volna doktor”. Ebben nem is kételkedtem, biztosan lehetett volna...

Ezt a disszertációm, valamint időközben végzett egyéb tanulmányimat és tudományos munkásságomat ismerte el a Magyar Akkreditációs Bizottság 1997. október 30-án, amikor hittudományi doktorátusomat tudományos doktori fokozattá (Ph D) minősítette át.

Ebben az időben számíthattam arra, hogy előbb-utóbb úgy járok, mint több paptársam, akiktől megvonták a működési

engedélyt (Pl. nem tudták dokumentálni, hogy letették az államesküt, mert nem kaptak róla írást. Hiába hoztak tanúkat, hogy letették az esküt, papírt követeltek tőlük. Ennek hiányában bocsátották el őket. Ezt velem is könnyen megtehették volna). Már kisszeminarista korom óta végeztem kántori teendőket, ezért nem okozott különösebb nehézséget, hogy a győri kántortanfolyamon kántori oklevelet szerezzek. Arra gondoltam, hogyha mennem kell, akkor legalább templomi szolgálatban maradhassak. A kántori gyakorlatnak egész papi életem során hasznát vettem, sokszor kellett kántornak lennem.

Pákáról 1962. szeptember 1-jével Rábakethelyre kerültem, a vértanú Brenner János helyére. Meghatódva emlékszem vissza az itt töltött időre, s arra, hogy milyen elevenen élt a hívekben Brenner János emléke. Szinte minden órá emlékeztette őket.

Az egyházmegye papjai tudták, hogy nem sokáig maradok itt, ahol gyermekkorom plébánosa a főnököm. Szép emlékeim vannak erről a plébániáról is: buzgó, intelligens hívek, az iskolában jól tanuló gyerekek. Hat hónapig maradhattam, aztán valósággal úgy menekültem el: betegszabadságot kaptam, amit a Központi Szemináriumban kellett töltenem és „üzleti bajaimat” gyógyíttatni. Csak este jelentettem be plébánosomnak, hogy reggel betegszabadságra megyek, ennek ellenére reggel még találkoztak velem az állami emberek...

Májusban újabb kápláni dispoziókat kaptam Vasvárra. A plébános „megtűrt”, mert ő szeptemberben más egyházmegyébe ment és ezért nem foglalkozott velem. Püspököm megígérte, hogy itt maradok káplánnak, ezért nagy volt a meglepetésem, amikor szeptemberben Szőcére kaptam plébánosi kinevezést. Az új vasvári plébános nem volt hajlandó elfogadni és az akkori irodaigazgatóval el tudta érni, hogy az éppen üres szőcei plébániára helyezzen a püspök 1963. szeptember 1-jével. Ámbár mindezt tudtam, mégis örültem,

hogy plébános lettem. A hívek rövid idő alatt elfogadtak és megszerettek.

A békepapi problémák természetesen ezzel nem szűntek meg. Két testvérem 1956-ban Svájcba távozott. 1964-ben útlevelet kértem, hogy meglátogathassam őket, bár nem reméltem, hogy megkapom. Többször „meglátogattak” az állami szervek, és - nagy csodálkozásomra - megadták az útlevelet. Valószínűleg azt gondolták, hogy nem térek vissza.

1969. novemberében pályázatra meghírdették az olaszfai plébániát. Én is beadtam pályázatomat. A következő napon megjelent nálam az egyházügyi tanácsos és számonkérte, hogyan mertem ezt megtenni. Amint Sághy kanonok az idősök között, úgy én a fiatal papok között viszem a reakció zászlóját. Ha nem vonom vissza pályázatomat, nem garantálja, hogy nem lesznek éjszakai látogatóim. Úgy gondolta, hogy mindez kettőnk között marad és megteszi hatását. Én viszont távozása után azonnal megírtam az Egyházmegyei Hatóságnak, hogy „látogatómmal” történt beszélgetés alapján visszavonom pályázatomat. Közben viszont püspököm kinevezett olaszfai plébánosnak. A két levél került egymást. Írásom azonban megtette hatását: a püspöki titkár és maga az egyházügyi tanácsos is kérte, hogy fogadjam el a kinevezést, mert én a „látogatását” félreértettem.

Úgy gondolom, nem kell magyarázkodnom, hogy később miért nem kaptam meg a pályázatra meghirdetett ösztöndíj tanszéket. Azt sem kell magyarázni, hogy római tanulmányaim után miért kerültem vissza újra Olaszfára és maradtam ott 1986-ig, Fábián püspök haláláig. Nem tudtak mit kezdeni velem, javíthatatlan voltam. Még volt néhány nehéz helyzetem ebből kifolyólag, de már nem akarom ezeket is részletezni. Tudom, hogy nagyon sok paptársam börtönt szenvedett ebben az időben. De voltak, akik börtön nélkül is sok megpróbáltatáson mentek keresztül. Nem „feküdtek” jól, de bizonyára jól „aludtak”. S ez fontosabb volt számukra.

Plébános lettem

1963. szeptember 1-jén kellett elfoglalnom plébániámat Szőcén. A sok költözködés után örömet jelentett számomra, hogy önálló lehettem, mégpedig plébános. Szőce vegyes vallású község: katolikusok és evangélikusok élnek a faluban. Az evangélikusok lelkésze és temploma Órimagyarósdon van. Sem ide, sem Hegyhátszentjakabra nem vezetett akkor még szilárd alapú út, csak mezei úton lehetett mindkettőt megközelíteni. Szőcéhez tartozott Rimány is. Abban az időben minden községben volt még iskola és volt hitoktatás. (Azóta sajnós, mindenütt megszűntek az iskolák, nincs gyerek.) Pár hónap múlva ismertem plébániám minden hívét.

Újév után házszentelést tartottam, minden családot meglátogattam. Ez februárig eltartott. Nagyon fárasztó volt, de így mindenkit megismertem, s közben sok házasság rendezésére nyílt lehetőségem.

Ekkor már folyt a II. Vatikáni zsinat. Ennek első rendelkezése a liturgia megújítása volt. Szinte elsőként hajtottam végre az országban a liturgikus tér kialakítását: szembenéző oltár, ambó (szószék), pasztoforium (oltárszekrény), szedilia (papi ülőhely) készült. Természetes, hogy a hívek nem fogadták osztatlan lelkesedéssel. Az átalakításnál nem nagyon segítettek és sajnálták a régit. Pedig most a téglaoltár helyett szép műkőoltár, ambó és pasztofórium készült, amelyekre egyházmegyénk pap festője, a már elhunyt Klonfár János készített nagyon szép grafittókat.

A hívekkel nagyon jó volt a kapcsolat, úgy érzem, hogy megszerettek, anyagiakkal elláttak. Szinte mindenkitől kaptam télen disznóölési kóstolót. Ma sem értik, hogy miért is hagytam ott őket és mentem el Olaszfára. A plébánia falvai állandóan fogytak, nemcsak a halálozás miatt, hanem igen sokan elköltöztek Zalaegerszegre, Zalalövőre, Szombathelyre. Sokszor

kérdeztem magamtól: kiknek a papja leszek én itt 10-15 év múlva. Ilyen kis közösségnek nem jár majd pap. (S mi lett e községekből azóta..., sem iskola, sem pap nincs már).

Az első években nagyon nehéz volt együtt élni az evangélikus kollégával, de utódával nagyon szép kapcsolat alakult ki. Minden héten kedden találkoztunk Órimagyarósdon a nádasdi evangélikus lelkésszel. (Akkor még csak erdei úton lehetett odajutni.) Énekekkel és imádsággal kezdtük, majd egész délelőtt a vasárnapra kijelölt szentírási szövegen elmélgedtünk. Közös próbáltuk megfogalmazni a vasárnapi szentbeszédet. Egy-egy mondat volt csupán a lelkészek számára kijelölve vasárnapi igeként, elég nehéz volt abból szentbeszédet megfogalmazni. Minden gondolatért hálások voltak. Nagyon szép emlékek ezek a napok szőcei éveimből.

Olaszfa ekkor még Pácsonnyal együtt mintegy 1600 lelket számlált, jó hívek hírében álltak. Amint már írtam róla, nem kis bonyodalom zajlott le kinevezésemmel kapcsolatban sem. Olaszfa csak 1945 után vált el Oszkótól, nehéz körülmények között, nagy áldozatok árán építették fel a hívek a plébániát (a téglát maguk készítették és égették ki). Ennek ellenére csak azt tudták elérni, hogy egy szoba, konyha és egy egészen kicsi házvezetőnői szoba volt a házban. Ez bérmláskor okozott különösen gondot: hivatalvizsga alatt a papok kimentek az udvarra, amíg a püspök átnézte az iratokat. Utána a püspök is elhagyta szobát, mert a konyhaszemélyzet ebbe a szobába terített és kezdődhetett az ebéd.

Ezért is kezdtem hozzá a következő évben a plébánia bővítéséhez. Példás volt a hívek hozzáállása, nagyon sok társadalmi munkát áldoztak az építésre. Újabb két helyiség és előtér készült, s így már elfogadható volt plébánialakásnak.

Annak ellenére, hogy ezekben az években igen nehéz volt engedélyt kapni templomrenoválásra, sikerült a szőcei templomot belsőleg és külsőleg felújítani, s ugyanez megtör-

tént Olaszfán is. Kopp Judit művészi faragványai és Závory Zoltán festőművész szép képei kerültek az olaszfai és pácsonyi templomba. Póka György segédpüspök bérmlás alkalmával „ékszerdoboznak” nevezte a templomot.

A pácsonyi templom

Az olaszfai templom

Alig két év múlva el kellett hagynom ideiglenesen Olaszfát, mert Fábián püspök Rómába küldött a Pápai Magyar Intézetbe. Fiatal helyettesem nagyon szépen végezte feladatát távollétemben és meg is kedvelték, de két év után újra visszatérhettem híveimhez, akik szeretettel fogadtak.

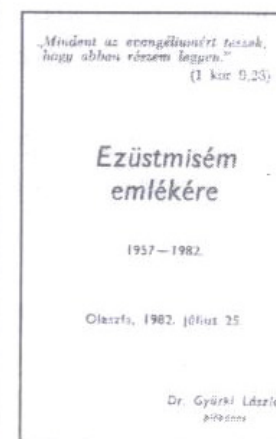
Olaszfai plébánosságom idejére esik még két dispozició: Szentkirályra nevezett ki plébánosnak Fábián püspök megkérdezésem nélkül (ezt egy levelével tudom bizonyítani). Egyszerűen nem tudtam elfoglalni a plébániát, mert az ottani plébános nem volt hajlandó elmenni, még csak a plébániára sem engedett be. Így azután lassan sehol sem voltam, mert olaszfai megbízatásom lejárt, Szentkirályra meg nem tudtam elmenni.

Újra csak egy méltatlan lépése következett a Főpásztornak: szintén tudtom és megkérdezésem nélkül decemberben azonnali hatállyal kinevezett az éppen megüresedett Letenyére plébánosnak. Ez már túlságosan sok volt számomra: akkor kerültem ki a kórházból, s betegségemre hivatkozva nem fogadtam el a dispoziációt. Felfüggesztéssel fenyegetett, ha nem megyek azonnal Letenyére. Kötélhúzásra került a sor. Nagyon kemény levélben védekeztem az igazságtalan dispoziciók ellen, hivatkoztam arra, hogy pár hónappal előbb nevezett ki tb. kanonoknak. Amennyiben nem vonja vissza mindkét helyezésemet, ügyemet Ijjas érseknek, a Magyar Püspöki Kar elnökének kezébe helyezem. Postafordultával érkezett a püspöki levél, és maradtam olaszfai plébános.

Majdnem korai volt örömöm, mert alig egy hét múlva berendeltek Budapestre az Állami Egyházügyi Hivatalba. Közölték velem, hogy el kell mennem Letenyére. Megmutattam nekik a püspök felmentést. Kijelentették, hogy az nem érvényes, mert engem az ő tudtukkal és beleegyezésükkel nevezett ki a püspök Szentkirályra (ez un. 22-es hely volt, vagyis városi plébánia, amelyhez állami hozzájárulás kellett). Ők ebbe beleegyeztek, de felmentésembe nem. Éreztem, hogy a kezükben vagyok. Ha püspököm értekezik velük, és nem ijed meg levelemtől, akkor én vesztettem volna és Olaszfáról mennem kellett volna. Hazatérve levélben írtam meg nekik, hogy szeretnék Olaszfán maradni, egészségi állapotomra hivatkoztam. Nem voltak kegyetlenek, elfogadták leveletem. Püspököm viszont kijelentette mások előtt: „megrothadhatok Olaszfán”, nem fog elhelyezni onnan. Ezt meg is tartotta. Számtalanszor mondta, hogy el akar helyezni, de sohasem tette meg. Római éveimet nem számítva 17 évet voltam Olaszfán, római tanulmányaim után is 12 évet.

Olaszfai éveimre esik ezüstmisém és Varga Ottó újmiséje.

Ottó 12 éves volt, amikor Olaszfára kerültem. Vasváron végezte el a gimnáziumot és Győrbe került teológiára. 1982-ben ugyanazon a napon szentelték pappá, amikor kedves bögöti plébánosom, Tóth György meghalt. Szimbolikusnak tartom az összeesést: egyik kidőlt a sorból, de új pap állt be a helyére. Ottó újmiséje június 20-án, az én ezüstmisém pedig július 25-én volt. Nem tartottuk együtt, hogy mindegyikünknek külön ünnepe legyen. Ottó Körmentre került káplánnak, ahol 1986-ban váltottam fel. Azóta is az Őrségben szolgál, több plébániát lát el.

Fábián Árpád püspök hirtelen halálakor biztosan tudtam, hogy tovább nem maradok Olaszfán, utódja el fog onnan helyezni. Az ideiglenes utód, Póka György püspök helyezett 1986 szeptemberében Körmentre. (Sajnos, a következő év márciusában meghalt). Talán a legjobb időben történt dispozició. Ha pár évvel előbb kapom, biztosan nem maradhatok Körmenten. Ekkor azonban már kezdődött az „olvadás” és a párt embereinek nem volt hatalma, hogy elhelyeztessenek. Engedély nélkül alakítottam ki garázból hittantermet. Ez főbenjáró vétek lett volna még pár évvel előbb. Kissé korán próbáltam „erőszakkal” visszaszerezni a

kórházkápolnát, amely akkor tanácsterem volt. Várni kellett volna még egy évet és akkor „harc nélkül” kaptam volna vissza, így viszont magamra haragítottam a város vezetőit. Sokat harcoltam azért is, hogy területet kapjak egy új templom építésére. Évekig tartó huzavona volt ez. Végül 1997-ben megkaptam azt a területet, ahol most épül a Batthyány-Strattmann László-emléktemplom.

Az elmúlt 40 évben sajnos alig volt lehetőség a hitoktatásra. Csak a templomban volt első áldozásra való előkészítés, ebből állt a hitoktatás. Nem volt hittanterem, a gyerekek a templompadokban ülve hallgatták a káplán tanítását. Sok gyerek nem is látszott ki a padból. Az első áldozás ennek ellenére már a második gyerekeknél megtörtént. Fennmaradt egy füzet, ebben olvasható: „Elsőáldozó lehet, aki második osztályba jár, akár hittanos, akár nem. A gyerek tudja a Miatyánkot és az Üdvözlégyet, szülei pedig megfizették az egyházi adót...” Ha abban az évben bérmlás is volt, akkor a második gyerek már meg is bérmlkozott, sokszor nem is tudva, hogy mi történt vele. Sajnos, ma ezek a gyerekek már szülők. El lehet képzelni, hogy milyen vallási ismereteik vannak, és ebből mit tudnak átadni gyermekeiknek.

Nagyon lassan, először csak pár csoporttal indult meg a hitoktatás az iskolákban, majd egyre többen jelentkeztek. Most már minden iskolában és óvodában van hittan: az alsó osztályosoknak délelőtt a tanrendbe iktatva, a felsősöknek délután.

Lassan újjá lehetett szervezni a régi egyesületeket, hitbuzgalmi csoportokat. 1991-ben alakult meg újból a régi katolikus legényegylet „Kolping család” néven. A Katolikus Legényegylet 1896-ban alakult meg Körmenden és szépen működött, amíg az egyesületeket fel nem oszlatták. Most az alapító, Boldog Kolping Adolf szellemében nagyon szép

közösség tevékenykedik, tag-jai már nemcsak fiatalok, hanem idősebbek is, férfiak és nők egyaránt. Évről-évre gyarapszik a számuk, az országos Kolping Szövetség nagyon elégedett munkánkkal. Ők készítik el az úrnapi sátrakat, adventi koszorúkat kötnek és sok családnak juttatnak belőlük, havonta összejövetelt tartanak, minden évben van közös zárandoklat valamely búcsú-járáshelyre. Esemény az évi Kolping-bál is.

A másik lelkeségi mozgalom Körmenden az un. „Cursillo”, amelyet a távoli missziókból hazatérő idős verbita atyák szerveztek és indítottak el. A jelentkezők háromnapos lelkigyakorlaton vesznek részt, amelyen világi hívek és egy pap tart előadásokat, un. „rollókat”. A cursillos lelkigyakorlaton résztvevők közül azután többen „munkatársi iskolán” készültek fel a cursillo vezetésére. Plébániánkról több mint 100 személy vett részt a „szent három napon”, a munkatársak önállóan tartottak már cursillót az ország több településén. Elsőként a cursillosokból kerültek ki azok, akik igeliturgiát tartanak vasárnaponként. Minden hónap utolsó péntekjén van közös szentmisénk és megbeszélésük, év végén pedig hálaadó szentmisére és imaórára jönnek össze.

Nagyon sok munkám volt az elhanyagolt, öreg plébániaépülettel és a templom környékével. A több száz éves, nedves épület egészségtelen és szinte lakhatatlan volt. A negyvenes években új plébániát akartak építeni. A tervek

készen is voltak, de nem lett belőle semmi. Az első gyűlésen az egyházközség képviselői úgy határoztak, hogy az épületet le kell bontani, és újat kell építeni. Ez szintén nem valósulhatott meg, de mintegy 10 éves munka eredménye, hogy lakható. Sikerült a gázt bevezetni, s ezáltal lehetővé vált a központi fűtés. Meg kellett oldani a csatornázást (a templomnál is).

Lassan rendbe hoztuk a templomkertet. A templom mellett állt a piac. Hétfői, vagyis piaci napokon megközelíthetlenné vált a plébánia a kirakodók sátrai miatt. A templom mellett volt egy nyilvános WC is. Sok év küzdelme után elkerült innen a piac, helyén szép teret alakítottak ki, s itt áll a városalapító IV. Béla király szobra. Nagyon szép kerítéssel vettük körül.

A kőrmendi Szent Erzsébet-templom és plébánia

Sor került a templom külső felújítására is, vörösrézborítást kapott a torony. Folyamatosan újultak meg a rám bízott temp-

lomok: Horvátnádalja, Alsóberki, Nemesremepenhollós templomainak külső vakolása, a tornyok vörösrézrel való borítása. Ugyancsak vörösrézrel fedték be Egyházashollós, Pinkamindszent, valamint az épülő új templom tornyát is.

A súlyos paphiány miatt egyre több plébániát kellett „oldallagosan” vállalni. Először a szőcei plébánia került Kőrmendhez. Örömmel vállaltam, mert első plébánosi emlékeim fűződtek hozzá. Nem volt könnyű ellátni, mert 15 km távolságra van Kőrmendtől és főképpen téli időben nehéz megközelíteni. 1989-ben Nádasdhoz csatolták.

Abban az évben vonult nyugalomba a horvátnádaljai plébános. Ezt a plébániát is rám bízta a püspök a hozzátartozó Felsőberkivel együtt. 1995-ben fél évig Csákánydoroszlót is Kőrmendről láttuk el a plébános betegsége miatt. Szintén betegség miatt nem tudta ellátni a pinkamindszenti plébániát, valamint Kemestaródfát a vasaljai plébános. Még ebben az évben két újabb plébániával „gyarapodtunk”: Egyházashollós és Nemesremepenhollós került Kőrmendhez. Olaszországban ez már egy kis egyházmegyének számít: öt plébánia, 8 templommal. Nemesremepenhollós keleti irányban, Pinkamindszent nyugat felé 15 km Kőrmendtől. 15 évvel ezelőtt ezt a területet még 7 pap látta el.

A vasárnapi szentmiséket csak úgy tudjuk megoldani, hogy hat templomban háromhetenként un. igeliturgia van: olvasmányok, szentbeszéd, litánia és áldoztatás. Püspök által megbízott világi hívek végzik ezt a szolgálatot. Így minden vasárnap összejönnek a hívek, hallhatják az Isten igéjét és szentáldozáshoz járulhatnak. Kezdetben kissé furcsa volt a híveknek, de ma már természetessé vált és örömmel fogadják a hozzájuk érkező világiakat (sokszor kis csoport jön hozzájuk, énekelnek, felolvasnak). Ahogy fogynak a papok, egyre több plébániát kell „oldallagosan” ellátni. Működési területünkön 9

szentmisét kellene minden vasárnap elmondani, holott egy papnak három szentmisét szabad vasárnaponként bemutatni. Ezért is előremutató az igeliturgia gyakorlata, még akkor is, ha a papok közül többen idegenkednek tőle.

1997. október 26-án jelentős eseménye volt plébániánknak, amikor ünnepélyesen elhelyeztük a vasúton túli parkban az új templom alapkövét. A város vasúton túli részén több mint kétezer hívő él, akik 2-3-4 km távolságra vannak a plébániatemplomtól. Régi óhaj volt egy új templom építése. Legalább 10 éve próbálkoztunk már vele. Először nem volt alkalmas terület. Az önkormányzat által felajánlott hely a város szélén volt már. Kezdetben olyan tervet készített Rónai Károly építészmérnök, hogy urna- és koporsóhelyek lettek volna az altemplomban. Ez ellen a környék lakói tiltakoztak. Így azután hosszú évekig nem történt előrelépés az építésben. Most azután a régi terv maradt, de az altemplom építéséről lemondunk.

A templom Dr. Batthyány-Strattmann László tiszteltére épül, Szent László a védő-szentje. Még az év vége előtt álltak a templom falai, kora tavasszal elkészült a tetőzet, majd a vörösrézrel borított torony is. Ausztriából kaptunk egy harangot, amelynek felszentelése 1998. október 8-án megtörtént. Azóta háromszor szól a kis harang. Várjuk most már a templom felszentelését. Öt év óta minden évben megjelentetjük az egyházközség évi értesítőjét. Ez beszámoló az elmúlt évről, az egyházközség

A KÖRMENDI
SZENT ERZSÉBET EGYHÁZKÖZSÉG
ÉRTESÍTŐJE

1998

eredményeinek és örömeinek dokumentuma. Ezen kívül a „Historia domus” szerepét is betölti.

Római tanulmányaim

Életem igen fontos szakasza volt római tanulmányaim ideje 1972-74 között. Érdekes már az is, hogy hogyan kerültem Rómába. A Pápai Magyar Intézetbe nem kerülhetett „akárki”, nagyon „megbízhatónak” kellett lenni. Kovács Sándor püspök nyugdíjazása után dr. Fábián Árpád lett a szombathelyi püspök, aki a Pápai Magyar Intézet rektora volt. A szombathelyi egyházmegye papjai közül addig mindössze egyetlen növendéke volt az intézetnek: dr. Pataki László. Más egyházmegyéből már többen is tanulhattak Rómában, hiszen minden évben 8 növendék számára volt ott hely. Ezért is határozta el Fábián püspök, hogy ő most két papot küld az Intézetbe. Az egyik Takács Gyula volt, aki az előző évben végzett a Központi Szemináriumban, a másiknak pedig engem szemelt ki. Ekkor már 42 éves voltam és ezt fel is hoztam a püspöknek. De valósággal kérlelt, hogy legalább egy évre menjek csak ki. Akkor készült el a Szentírás új magyar fordítása, amelyben én is dolgoztam, és Ijjas érsek úr, mint a Magyar Katolikus Püspök Kar Elnöke örömmel adta beleegyezését, hogy Rómába menjek. Olaszfai plébániámat megtartottam, ideiglenes helyettesemnek Marton Istvánt nevezte ki a püspök.

Az Örök Városban egészen új világ tárult elém és nagyon sok tapasztalatot szereztem. Nemcsak az akkori olasz életet ismerhettem meg, hanem az Egyház központjának életébe is betekintheztem. Az első szó, amit olasz földön hallottam és megtanultam: sciopero – sztrájk. Gépünk megérkezett a Fiumicino-i repülőtérre, de mi hiába vártuk, hogy a kiszálláshoz szükséges lépcsőt hozzák... Sciopero van. Végül

leengedtek egy hágcsót, hogy aki akar, azon lemehet a gépről. Persze én voltam az első, aki ezt megtette, s utolsónak jött le Cserháti püspök. A csomagokat pedig egyszerűen kiszórták a repülőből, mindenki foghatta a magáét és cipelhette.

Az Intézet rektora bizalmi ember, összekötő volt a Magyar Püspöki Kar és a Vatikán között. Az Intézetben nemcsak papok voltak, hanem világiak is, akik ösztöndíjjal kerültek ide. Szinte nem is találkoztunk velük, más emeleten laktak. Az Intézet alkalmazottai állandó kapcsolatban voltak az Olasz Magyar Követséggel, mindennap oda vitték a gyerekeket óvodába. Az érkező leveleinket a portán vehettük át. Az olasz portástól hallottuk egy alkalommal, amikor leveleinket kértük: adesso non sono controllati (még nem történt meg az ellenőrzés), nem vihetjük el őket. Nagyon kellett vigyáznunk mindenre: hova megyünk, kivel tartunk kapcsolatot.

Az Institutum Biblicum-ba iratkoztam be. Ez a katolikus egyház legnagyobb és leghíresebb biblikus egyeteme. Jezsuiták vezetik. Hihetetlenül kemény munka folyik itt, hogy minél jobban megismertessék a Szentírást a hallgatókkal. Valójában biblikus professzorokat képeznek itt ki. A professzorok világhírű szakemberei a biblikus tudományoknak. Igen nagy nyelvtudást követelnek meg. Három modern nyelven kell ismerni a biblikus szakirodalmat, és ismerni kell a Biblia nyelvét: a héber, arám és görög nyelvet. Számtalan kurzus végighallgatása és sikeres vizsgák letétele, valamint egy disszertáció megírása után 3 év múlva lehet akadémiai fokozatot szerezni.

A római éghajlat nagyon megviselt. Ettől függetlenül térdizületeim már évek óta gyulladásban voltak és sokat szenvedtem miattuk, csapolni is kellett őket. Mindig nagyon fáradt voltam, amit alacsony vérnyomásomnak tudtam be. A második évben, októberben 10 nappal az indulás előtt derült csak ki, hogy mi az igazi betegségem. Berendeltek a tüdőgon-

dozóba és közölték velem, hogy daganatom van. Hiába mondtam, hogy nekem indulnom kell Rómába, megvan a jegyem, tudtomra adták, hogy oda ugyan nem megyek, de lehet, hogy végzetes a bajom, rákom van... Annyit megtettek, hogy soron kívül helyet biztosítottak a budapesti Korányi Tüdőkórházban. A római indulás előtt két nappal már ott is voltam. Egy egész hónapig vizsgáltak, míg végre tüdőtükrözéssel megállapították, hogy nem rosszindulatú a daganat, de hosszú idő kell, mire kigyógyulok belőle. Elláttak gyógyszerrel és hazaengedtek.

1974. január elején mentem csak ki Rómába nagy mennyiségű gyógyszerrel és azzal az utasítással, hogy pihenjek és időnként jelenjek meg az ottani kórházban vizsgálaton. Félév már úgyis elmúlt, de ettől függetlenül sem volt lehetséges, hogy intenzív munkát folytathassak. Így azután szabadon jártam az egyetemre, tetszés szerint hallgathattam nekem tetsző kurzusokat, délután pedig ismerkedtem Rómával. Szinte minden katakombát és nevezetes templomot fölkerestem. Ezen idő alatt, természetesen rektori „engedély” nélkül, megkerestem a Rómában élő disszidens magyarokat, akik a „legreakciósabb” papok voltak a kommunista magyar állam előtt. Rendszeres kapcsolatot tartottam fenn Mester Istvánnal, aki a Hittani Kongregációban dolgozott (nagyon sok segítséget adott magyarországi papoknak, így régóta ismerős volt számomra). Sokszor segített intenciókkal, s így juthattam el a Szentföldre, majd egy másik alkalommal Athénba és Efezeusba, Szent Pál működési helyeire. Találkoztam az idős Nyisztor Zoltánnal, többször fölkerestem Zágon prelátust, Békés Gellértet és Dallos Patrikot, a róluk elnevezett „Békés-Dallos” Újszövetség fordítóit. Baráti kapcsolatot alakítottam ki a német-magyar szemináriumban tanuló erdélyi kispapokkal, köztük Jakubinyi György jelenlegi erdélyi érsekkal, aki elsősorban szintén a Szentírással foglalkozott. Ez a kapcsolat ma is tart.

Tudományos vonalon is hasznosítottam ezt a félévet: már az előző évben elkészítettem disszertációm, amelyet olasz nyelvre fordítva adtam volna be. Ezt dolgoztam át és gépeltem le, s hazatérve a Budapesti Hittudományi Főiskolán elfogadták magántanári dolgozatként. Így római éveim, betegségem ellenére is, nagyon hasznosak voltak.

Szép emlékem marad a kétszeri pápai audiencia, amikor az Intézet növendékeit fogadta VI. Pál pápa. Mindszenty bíboros ebben az időben járta a világot és próbálta összetartani a külföldi magyarságot. Ez vörös posztó volt a kommunista magyar vezetők előtt. El tudták érni, hogy a Szentszék a magyar állam nyomására megüresedettnek nyilvánította az esztergomi érseki széket. Ebben az időben Rómában voltam. Láttam a tiltakozó feliratokat, amelyek a Vatikán falán jelentek meg. Erre az időre esett a második pápai kihallgatás, amit Bagi rektor erőszakolt ki. Amikor a pápának bemutattak bennünket, magyarokat, kétségbeesve mondogatta, hogy ő nagyon tiszteli a mi bíborosunkat. Talán azt gondolta, hogy mi is tiltakozni akarunk ellene.

Audiencia VI. Pál pápánál

Az Egyház központjában, az Örök Városban, eltöltött idő felejthetetlen marad számomra, és sokat gazdagodtam nemcsak a biblikus tudományokban, hanem tapasztalatokban is.

A Szentírás, a Szentföld, Szent Pál apostol útjai

Nagyon korán kapcsolatba kerültem a *Szentírással*. Édesanyámnak volt egy apró betűs Újszövetségi Szentírása. Nagy örömet jelentett gyermekkoromban, ha megtaláltam benne a vasárnapi evangéliumot, amit a templomban hallottam. Ezt olvastam és ismerkedtem vele.

Később egy új világ tárult fel előttem abból a könyvből, amelynek ez a címe: A Biblia története a magyar nép számára. Ennek első része az Ószövetséget tárgyalja. Számomra érdekes és izgalmas világ volt ez. Sámson történeténél már magától kinyílt a könyv, olyan sokszor olvastam.

A kisszemináriumban Géfin rektor úr egy könyvet adott jutalmul annak, aki megtanult egy fejezetet az evangéliumból. Máté evangéliumát megtanultam kívülről, bármelyik fejezetet el tudtam mondani. Mint kis diák Mindszenty hercegprímás úrnak, Péteri püspöknek és Iványi professzornak is elmondtam egy-egy fejezetet. Ifjúsági bibliaversenyeket rendeztek, amelyeken mindig első voltam. A teológián azután már tanulhattam a héber és görög nyelvet, és komolyabban is foglalkoztam a Bibliával. Biblikus témából írtam a licencia és laurea dolgozatomat. Első szerény kis írásom a Vigilia folyóiratban jelent meg 1962-ben Qumran-i témáról, majd utána rendszeresen írtam mind a Vigiliában, mind a Teológia folyóiratban. Néhány írásom bizony vihart kavart, mert használtam a nyugati folyóiratokat és néhány lépéssel előbbre jártam, mint az itthoni hagyományos magyarázók. Sok elmarasztaló levelet is kaptam, pedig teljesen ortodox véleményeket képviseltem.

Jelentős esemény volt a magyar egyház életében az új *Szentírás-fordítás* megjelenése. Az 1927-34 között 4 kötetben megjelent kiváló Szentírás időközben elfogyott és újabb kiadása nem volt lehetséges. Ezért született meg a gondolat, hogy új fordításra lenne szükség. 1969-ben én is bekerültem a bibliafordítók csoportjába. Hét könyvet fordítottam le az Ószövetségből. (Bírák, Ezdrás, Nehemiás, Tóbiás, Judit, Eszter és Ezekiel könyvét.)

Nagyon nehéz feladat volt ez a lelkipásztori munka mellett. Ekkor kerültem Szócéról Olaszfára, ismerkedni kellett az új hívekkel, és a plébánia bővítése is szükségessé vált. Elég kevés irodalomhoz jutottam hozzá, de a fordítás elkészült.

1997-ben jelent meg új kiadásban a Szentírás. A Szent Jeromos Bibliatársulat adott ki új fordítást a Neovulgata alapján. Öt könyvet fordítottam le ebben a kiadásban.

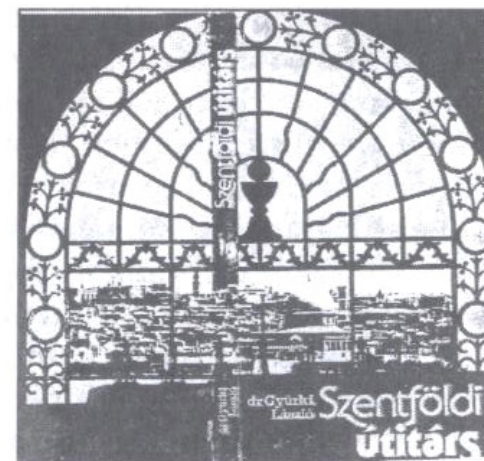
A *Szentfölddel* 1973-ban kerültem először kapcsolatba, amikor Rómából szervezett csoporttal eljuthattam Izraelbe. Ekkor még a hatnapos háború után nagyon kevés zarándok érkezett a Szentföldre. Zarándoklatunk során felkerestük a legfontosabb helyeket. A Jordán völgyét elkerültük, mert ez katonai övezet volt, és Szamarián keresztül mentünk Názáretbe. Így jártam Jákob kútjánál is, ahova később már nem merték elvinni a zarándokokat a zavargások miatt. Ezen a zarándoklaton elkapott a „szentföldi láz”, ami azt jelentette, hogy komolyan kezdtem foglalkozni palesztinológiával és alig vártam, hogy újra visszatérhessek erre a földre.

Az első alkalom 1980-ban kínálkozott, amikor Bécsben volt egy ószövetségi biblikus konferencia és ide útlevelet kaptam. A svájci követségen szereztem meg a vízumot, és Bécsből illegálisan repültem Izraelbe. Életem egyik legveszélyesebb kalandja volt ez az út: egy Natanya-ban élő bélyeggyűjtő ismerősöm „mentett meg”. Nagyon későn, este 10 órakor érkezett meg a repülőgép és akkor már nem tudtam a ferences

kolostorba menni. Éjjel 2 óra lett, mire az utolsó busszal Natanyába jutottam és ott töltöttem az éjszakát. Másnap a jeruzsálemi ferencesek fogadtak be a kolostorba, s innen pénz és biztonság nélkül, olasz csoportokhoz csatlakozva jártam be a Szentföldet. Názáretben még nehezebb sors várt rám: nem fogadtak be a ferencesek, s egy ukrán papnál kaptam szobát. Végül is nem maradtam 21 napig Izraelben, mert elérkeztem fizikai teljesítőképességem végső határáig. Nem tudtam aludni, enni, sebesek voltak lábaim és a tervezett időnél két nappal korábban érkeztem vissza Bécsbe.

1986-ban ugyanígy sikerült Bécsből eljutnom Izraelbe. Ekkor azonban lengyel barátaim révén az Olajfák hegyén egy árvaházban kaptam szállást és ellátást. Innen jártam le a városba, és nagyjából egy lengyel papi csoporttal látogattam el a szent helyekre. Részt vehettem biblikus konferencián is, a Scopus hegyen épült egyetemen.

A következő utak már „legálisan” zajlottak le: először a Makrovilág, majd a Catholica 2000 kért meg lelki vezetőnek, utána egy ökumenikus csoporttal sikerült eljutni a Sinai hegyhez és a Jordánon túli szent helyekre, majd legutóbb az Express Utazási Iroda csoportjánál voltam lelki vezető.

Már 1973-as utam után kezdtem behatóan foglalkozni a Szentfölddel és rövid írásaim jelentek meg róla, amelyeket azután könyv formájában jelentettem meg az Ecclesia-nál 1976-ban *Üdvözítőnk Szülőföldjén* címmel. Akkor még „reménység” voltam, Rómából tértem vissza és Horváth Richárd pártfogolt. Magántanári előadásokat tartottam a Hittudományi Főiskolán palesztinológiai témákról. Könyvemet átdolgoztam és kibővítettem, de ennek kiadására már nem volt lehetőségem, ezért a jugoszláviai Agapé adta ki 1986-ban *Szentföldi útítárs* címmel Csak a külföldi katolikus sajtó emlékezett meg róla, idehaza hallgattak a könyvről. Újabb átdolgozás és hosszas huzavona után adta ki a Szent Gellért Kiadó 1990-ben a harmadik kiadást (*A Biblia földjén*). Jelenleg egy újabb változat van az Ecclesia-nál, amely az évek óta megjelent cikkekből, tanulmányokból állt össze, és zarándoklatok formájában dolgozza fel a szent helyeket. Elsősorban azok forgathatják majd haszonnal, akik nem jutnak el oda. Ez lesz a negyedik könyvem a Szentföldről.

A Szentföld mellett behatóan foglalkoztam *Szent Pál apostol működésével* és fölkerestem azokat a helyeket, ahol az apostol járt. Első szentföldi utamon láttam egy plakátot, amely az ősegyház, főképpen a Jelenések könyvének hét egyháza helyeire hívta a zarándokokat. Ez volt a kiindulása azoknak az utaknak, amelyek Szent Pál apostol működési helyeire vezettek. 1974-ben, a húsvéti időben egy hajóút során juthattam el Rómából Athénba, Efezusba és áthajóztunk az Isztmoszi csatornán. Ugyancsak Rómából kétszer is felkerestem Szicília szigetén Szirakuzát. Amikor fogolyként Rómába vitték az Apostolt a hajótörés után, Szirakuzában töltött nyolc napot.

Innen szerettem volna eljutni Málta szigetére, a hajótörés helyére, de újra csak a „sciopero” akadályozott meg ebben. Kezembben volt a repülőjegy, de a sztrájk miatt a busz nem vitt el Cataniába, ahonnan repülhettem volna Valettába. Hét év

múlva újra próbálkoztam Rómából eljutni Máltára, akkor pedig nem kaptam vízumot.

1975-ben már Magyarországról indultam el egyik pap barátommal újra Görögországba. Ez az út majdnem egy hónapig tartott. Hátizsákkal, nagyon kevés pénzzel jártuk be elsősorban azokat a helyeket, ahol Pál apostol járt: Athén, Korintus, Filippi, Tesszalonika, Berea, sőt eljutottunk Patmosz és Rodosz szigetére is.

1983-ban turistaként jártam Törökországban azokon a helyeken, ahol Pál apostol járt: ez a galaták földje, Ankara, a déli tengerparton Antalya, Perge, majd újra Efezus, Szmirna és Pergamon maradványait láthattam. Véletlen szerencse folytán kerültem Troászba, amely a homéroszi Trójától mintegy 3 km távolságra épült. A gyakorlatlan turistavezető eltévesztette az utat és nem a „trójai falóhoz” indította a buszt, hanem Troász felé. Amikor észrevette a tévedést, már nem lehetett a szűk úton megfordulni, s így láthattam azt a helyet is, ahol Pálnak látomása volt, s ahonnan Európa földjére indult.

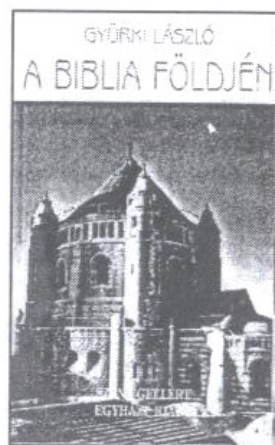
A vándoröszön még most, idősebb koromban is erőt vett rajtam és egy eléggé fáradságos útra indultam 1998 nyarán. Hátizsákkal, vonattal, busszal és gyalog újra Görögországba utaztam testvéremmel. Bejártuk Kréta szigetét és eljutottunk legdélibb részére, Kali Liemeneszbe (Jókikötő), ahonnan Pál hajója elindult a hajótörés előtt. Kréta szigetén Pál tanítványának, Titusznak emlékei találhatók. Majd Athénból áthajóztunk Kefallénia szigetére. Még 8 évvel ezelőtt jelent meg egy könyv, amelynek szerzője azt próbálta bizonyítani, hogy Pál hajótörése nem lehetett Málta szigetén, hanem Kefallénia szigetén volt. Ezért is kerestem fel a szigetet, hogy lássam, van-e valószínűsége ennek az elméletnek, melyet az ellene szóló tanulmányok eléggé megingattak. Kefalléniáról visszatérve felkerestük Korintust, megtaláltuk a „diolkosz” egy maradványát. Korintus két kikötője között ezen vontatták át

egyikből a másikba a hajókat. Csak a múlt században épült meg a két tenger között az isztmoszi csatorna. Athénben és Tesszalonikában is élveztük a „hely varázsát”, amely a nagy Apostolhoz fűződik. Az Akropolisz, az agora, az areopagosz, vagy a keramikosz mindig élményt jelent, akárhányszor látjuk is. A Jugoszlávián, Makedónián átvezető vasútvonal a rengeteg útlevel- és vámvizsgálattal eléggé fáradságossá tette az utat és valamit megéreztetett Pál apostol útjainak nehézségeiből.

1999. február 24 - március 3. között Bécsből indult a repülőgéppel sikerült eljutnom Málta szigetére. Bejártam azokat a helyeket, ahova a hagyomány az apostol hajótörését helyezi. Több írás, előadás született ebből az utazásból.

Többször szerettem volna eljutni Pál apostol szülővárosába, a ciliciai Tarsusba, valamint az ősegyház bölcsőjének tartott Antióchiába, de ez sohasem sikerült. A kurd veszély miatt mindig lemondták a tervezett utat.

Ezekből az utakból és tanulmányaimból született meg a „Szent Pál apostol útjain” című könyvem, amely 1978-ban jelent meg az Ecclesia kiadónál. Nagyon gyorsan elfogyott. A teológiai hallgatók haszonnal forgathatják a könyvet, ha nyomdatechnikailag eléggé kifogásolhatók is a képek és az archeológiai rajzok. Az újabb kiadáshoz át kellene dolgozni a könyvet.

Ehhez a részhez tartozik, hogy néhány nemzetközi biblikus kongresszuson /IOSOT/ is részt vehettem. Ilyen kongresszus volt 1980. augusztus 24-30. között Bécsben. Szinte az egész világról jöttek ide magyar biblikusok, egy külön asztalt foglaltunk le a banketton. Ezt a kongresszust 3 évenként rendezik meg. A következő Spanyolországban, Salamancában volt. Ide már csak egyedül utaztam Magyarországról. Pénzem nem volt. Madridban egy ferences kolostorban kaptam szállást és onnan vonattal mentem Salamancába. Ott már a bécsi segélyakció gondoskodott szállásról és fizette a részvételi díjat.

1986-ban, Jeruzsálemben rendezték meg a kongresszust. Ide „illegálisan” érkeztem, lengyel ismerőseim szereztek szállást és ellátást az Olajfák hegyén. Rajtam kívül csak egy magyar volt ezen. Végül 1989-ben Leuvenben vettem még részt ezen a kongresszuson. Bencés kolostorban laktam, a részvételi díjat meg elengedték. 3 év múlva Párizsban volt a kongresszus, de erre már nem tudtam elmenni (nagyon drága volt, utazást, szállást, részvételi díjat kellett volna fizetni).

Helyette Szegeden kezdődtek meg 1991-ben Benyik György professzor kezdeményezésére a *biblikus konferenciák*. Ezeken eddig minden évben jelen voltam. Ide elsősorban hazai biblikusokat várnak, de az utóbbi két évben német professzorok is érkeztek és ők is tartottak előadást. Különböző biblikus témák megvitatására kerül sor ezeken a konferenciákon (Apokalipszis, Korintusi levelek, feltámadás, gyermekség-evangélium, példabeszédek, bibliai csodák voltak az eddigi témák). Négy alkalommal tartottam előadást, s a témával kapcsolatos archeológiai kérdést tárgyaltam (a Jelenések könyvének 7 egyháza, a Feltámadás bazilikája, Korintus Szent Pál idejében, Názáret Jézus idejében).

Ezek a konferenciák a magyar biblikusok nemcsak egymással, de az erdélyi és jugoszláviai magyarokkal is találkozhatnak.

Zarándokutak szent helyekre

A Szentföldön és Szent Pál apostol útjain kívül sok szép búcsújáró helyre is eljutottam. Legkorábban a svájci *Einsiedelnben* jártam 1964-ben. Ezen kívül még 3 alkalommal kerestem fel ezt a szent helyet. Ekkor jutottam el először *Máriazellbe*, ahol azóta több mint 12 alkalommal jártam. Szinte minden évben megyünk Körmendről is, a máriazelli zarándokútra mindig van jelentkező. 1969-ben Szent Erzsébet nyomában jártam: *Wartburgban* és *Magdeburgban*. Maradandó élmény volt számomra első *Lourdes-i* utam Rómából 1972-ben, a karácsonyi szünetben. Azért volt nagyon szép, mert tél volt, kevés volt a zarándok, nyugodtan lehetett imádkozni bármelyik helyen. Újra visszatértem Lourdes-ba 1979-ben. Ekkor meg azért volt felejthetetlen, mert nagyon sok volt a zarándok, szép a szentségi és az esti gyertyás körmenet a sok hívővel, áhítatos énekekkel.

1972-ben Lourdes-ból meglátogattam a *Taizé-i* protestáns közösséget. Megható volt a találkozás *Roger testvérral*, aki a Mária-oltárhoz vezetett és ott áldásomat kérte. Erről a látogatásról beszámoltam a Vatikáni Rádióban is.

Két alkalommal jártam a portugáliai kegyhelyen, *Fatimában*, 1979-ben és 1983-ban. Mély áhítat, imádságos szellem hatja át ezt a helyet. Nemzeti büszkeség töltött el a látnokok házából a jelenések helyéig vezető keresztúton, amely a világon szétszórtan élő magyarok adományából készült.

Kétszer voltam *Szirakuzában*, s imádkozhattam a könnyező Szűzanya templomában. A görög kultúra emlékei idézik a dicső múltat a jelenlegi viszonylagos szegénységgel szemben. Innen rándultam ki az *Agrigento-i* csodálatos görög templomromokhoz is.

Természetes, hogy nem maradhatott ki a lengyelek szent helye *Czestohowa* sem, ahol 1978-ban és 1985-ben jártam.

A székelyek búcsújáró helyén, *Csíkksomlyón* háromszor voltam Jakubinyi György barátommal, aki akkor még a gyulafehérvári szeminárium tanára volt, jelenleg pedig az egyházmegye érseke. A *Mária Radnai* kegyhelyen is eltöltöttem egy éjszakát a búcsúsokkal, és ekkor ismerkedtem meg két vajdasági magyar csoporttal. Az ő kegyhelyük *Doroszló*. 1982-ben vettem részt egy búcsún velük, majd két alkalommal kerestem fel a horvátok szent helyét, *Maria-Bistricát*. 1984-ben néhány csendes napot töltöttem itt, kedves barátom lett a kegyhely plébánosa. Másodszor már körmendi híveimmel jöttem ide. A pápa itt avatta boldoggá 1998-ban a mártír Stepinac bíborost.

Jugoszlávia még együtt volt, amikor 1987-ben a dalmáciai tengerparton Zára és Split városait kerestem fel Harangozó Vilmos barátommal. Két emlék fűződik ehhez az úthoz: az egyik, hogy megnéztük *Klissza* várát, ahova IV. Béla király menekült a tatárok elől, és ahol Szent Margit született. Eléggé lehangoló képet mutat a vár, nem nagyon törődnek vele. (Körmendnek IV. Béla adott városi rangot, ő hozott ide német telepeseket.) Egy egész délelőttöt töltöttünk a várban, ahonnan nagyszerű kilátás nyílik a tájra. Béla király azonban még itt sem érezte magát biztonságban, azért a tenger szigetén épült *Trogür* városába ment. A múzeumban megtaláltuk azt a püspöksüveget – Szent Márton képével –, amelyet a király halálából ajándékozott a városnak, hogy befogadták. El tudjuk képzelni, hogy milyen helyzetben volt a király, aki űzött vadként menekült a tatár hordák elől. Splitben, a székesegyházban megtaláltuk azt a szarkofágot, amelyben Béla király két kisleánya maradványai vannak. Splitben haltak meg, bizonyára a menekülés viszontagságai következtében. A másik emlékem a spliti tengerparton épült luxus kiviteli ferences kolostorhoz fűződik. A ferences atyák először csak ígéretet tettek, hogy akkor tudnak befogadni bennünk, ha távoznak a vendégek, mert nagy rendi gyűlés volt a kolostorban az előző napon. Esté-

re volt hely számunkra. Többek között jelen volt a kolostorban a ferences generális helyettese is, egy lengyel származású szerzetes. A vacsorán melléje ültetett a gvárdián, s olasz nyelven tudtunk társalogni. Azokban a napokban történt Paskai László érsek esztergomi kinevezése. Ő is ferences szerzetes, ezért a generális helyettese aggodalmát fejezte ki, hogy hogyan állja meg helyét ezen a poszton. Védelmére keltem a bíborosnak, hogy jelenleg Magyarországon nincs olyan pap, akinek kinevezéséhez az állam is hozzá járulna és jobb lenne, mint Paskai László.

Splitből kerestük fel az új Mária-kegyhelyet, *Medjugorét*. Egy családnál kaptunk szállást, aki házat zárandokok fogadására alakította át. Barátom tudott vele horvátul beszélni. Este mi is bejutottunk a plébániára, ahol a szentolvasót imádkoztuk. Két látnok is jelen volt: Marija és Jakub. Szerény megjelenésű fiatalok, jó benyomást keltettek bennem. Több szentolvasót imádkoztunk el, szinte levegő sem volt már a szobában, amikor a ferences atya bejelentette, hogy most következik a jelenés: a két látnok letérdelt, tekintetét a magasba emelte, s ez tarthatott talán fél percig. Ez alatt kapták meg az utasítást Máriától. Utána pedig indultunk a templomba, ahol hatalmas hívősereg gyűlt össze és mintegy 25-30 pap misézett együtt. Lelkes éneklés, tanúságtevések követték egymást a szentmise keretében, ami legalább két óráig tartott. Másnap felkerestük a hegyoldalban a jelenések helyét, ahol számtalan emlék, kereszt található. Megható volt a zárandokok áhítata: imádkoztak, sokan cipő nélkül mentek a köves, tövises területen. A nagy kereszthez, amely a hegyen áll, nem tudtunk felmenni, mert indulni kellett haza. Utközben megálltunk Zágrábban és a székesegyházban imádkoztunk Stepinac bíboros sírjánál.

Még néhány búcsújáróhelyet említenék meg, ahova sikerült ellátogatnom. A belgiumi *Banneaux-be* a leuveni biblikus kongresszusról jutottam el. A magyar hívek lelkipásztorához

Dobai Sándorhoz mentem Liege-be, ott kaptam szállást és ő vitt ki a kegyhelyre. A Banneaux-i kegyhelynek van magyar vonatkozása is: az 56-os forradalom emlékére helyeztek el egy láncot, amely a leverett szabadságharcot szimbolizálja.

A világ különböző országaiban találkoztam az emigráns magyarok lelkipásztoraival, akik – nagyon sokszor – igen származásos körülmények között végzik nehéz szolgálatukat: vagy egy plébánián fogadják be őket, vagy magánházakban laknak, maguk gondoskodnak ellátásukról, szervezik meg a lelkipásztori munkát a szétszórta élő magyarok között. Dobai atya ideális körülmények között végzi munkáját. Egy belga pap házat vásárolt és ide gyűjtötte össze az emigráns papokat. Itt azután házvezetést és közös irodát biztosított számukra. Egy titkárnő intézi mindegyik irodai ügyét, s abban az időben éppen egy magyar házvezetőnő készített kiváló ebédet. Ilyen ideális helyzetet emigráns papoknál még sehol sem találtam.

Passauban Gizella királynőnk sírjánál többször is jártam. Az *altöttingi* búcsújáróhelyen is voltam három alkalommal. Az *aacheni* magyar kápolnát, amelyet herceg Batthyány Károly hozott rendbe, a leuveni biblikus konferenciáról hazatérve kerestem fel.

Igen nagy élményt jelentett a keresztény középkor egyik leglátogatottabb kegyhelyén, a spanyolországi *Santiago de Compostella-ban* eltöltött négy napom Szent Jakab apostol sírjánál. Csodálatos középkori várost talál itt a zárandok hatalmas székesegyházzal, templomokkal, zárandokházzal. Imádkoztam Szent Jakab apostol sírjánál, amelynek különös jelentőséget adott, hogy hegyhátszentjakabi templomomnak (a szőcei plébánia filiája) Szent Jakab a védőszentje. Nagyon sok búcsúnapon és szentbeszédben szóltam az apostolról.

Compostellába menet megálltam *Portoban*, ahol Portugáliai Szent Erzsébet élt és itt temették el. Neki Árpád-házi Szent Erzsébet volt a nagynénje.

Velehrád, a szláv népek apostolainak, Szent Cirill és Metódnak búcsújáróhelye. 1985-ben jubileumuk alkalmával nagy ünnepségeket tartottak itt. A nagyszombati egyetem alapításának 350 éves évfordulója is ekkor volt. Ezért mentem Nagyszombatba, s innen szerettem volna elzarándokolni Velehrádra, de paptársaim lebeszéltek erről. Annyira rossz volt akkor az egyház és az állam viszonya Csehszlovákiában, hogy nem volt tanácsos magyar rendszámú autóval közlekedni.

Tervemet azonban nem adtam föl, 10 évvel később misézhettem az ősi velehrádi templomban, a szláv apostolok szent helyén. Visszafelé felkerestük a szlovákok Mária búcsújáró helyét, *Sasvárt*, amelyet a szalézi atyák gondoznak. Pár héttel előbb járt itt a Szentatya is. Sasvárról Nagyszombatba mentünk, ahol imádkoztunk a kassai vértanúk ereklyéi előtt. Szintén csak pár héttel előbb avatta szentté őket II. János Pál pápa.

Nem lenne teljes a beszámoló a búcsújáró helyekről, ha nem emlékeznék meg egy szép finn helyről, *Valamoról* is. Körmend testvérvárosi kapcsolatban áll a finn Heineväsivel és igen gyakoriak a kölcsönös látogatások. Valóban testvéri és baráti a kapcsolat a finn és a magyar partner között. Ennek keretében két alkalommal járhattam én is az „ezer tó országában”. Finnországban elenyésző a katolikusok száma az evangélikusok és ortodoxok mellett. Heinävesi körzetéhez tartozik egy ortodox kolostor, amely Finnország egyik lelki és kulturális központja. Kissé szomorú a története. A Ladoga tó szigetén, Valamon áll egy ortodox kolostor, amelyben béke idején 1000 szerzetes is élt. Az első világháború után a Szovjetunió foglalta el a szigetet és ezzel a kolostor sorsa megpecsételődött. Pár napot adtak a finneknek, hogy amit tudnak, vigyenek el a kolostorból. Szerencsére kemény tél volt, a tó vizére autóval is rá lehetett menni. Így sok értékes ikont és más kincset tudtak áthozni Finnországba, de a kolostorral együtt nagyon sok érték ott maradt.

Az utóbbi időben Heinävesiből felkeresték Valamot és szomorúan számoltak be arról, hogy a kolostor szinte teljesen rommá vált, minden elpusztult. A Finnországba települt szerzetesek Heinävesi térségében vásároltak földet, ott építették fel kolostorukat és templomukat, és kezdték meg szerzetesi életüket. Először mezőgazdasággal foglalkoztak, de később felfedezték őket a turisták, ezért lassan átálltak a mezőgazdaság helyett az idegenforgalomra. (Szellemesen mondta az egyik szerzetes, aki kalauzolt bennünket: rájöttünk, hogy könnyebb a turistákat fejni, mint a teheneket.) Lelkigyakorlatokat, konferenciákat tartanak, Finnország egyik kulturális központja lett a kolostor. Főleg az értelmiségiek keresik föl őket nagy számban. Egyik alkalommal egy csodálatos hangversenyt hallhattam templomukban, másik alkalommal pedig egy napig vendégük is maradtam.

Szintén nem lehetne búcsújárásnak nevezni a Szovjetunióban tett utat sem, de ez is tele volt érdekességgel. Seregély érsekkel, aki 1971-ben még szombathelyi káplán volt, vonattal és repülővel eljutottam Kijevbe, Leningrádba és Moszkvába. Az útitársak mind a párthoz tartoztak és talán jutalomkirándulás volt ez számukra. Két üres hely maradt, így kerültünk közéjük mi is (nagyon olcsó út volt). Leningrádban és Moszkvában „engedély nélkül” barangoltunk. Leningrád egyetlen katolikus templomában miséztünk is. A szolgálatot teljesítő pap nem merte elfogadni az ajándékba vitt szentképeket, csak úgy, ha a „sekrestyés” is látta. Amikor hármasban voltunk, elmondta, hogy mi a szerepe, s ő semmit sem tehet nélküle. Moszkvából pedig a helyi HÉV-vel kimentünk *Zagorszba* és megnéztük a mintegy 60 templommal büszkélkedő egyházi központot. Ez szigorúan tilos volt, nem is tudtak róla a többiek. Mi pedig kissé féltünk, mert igen „kilógtunk az utazóközönségből” és nem tudtuk, hogy nem jelenti-e ezt valaki közülük. Nagyon lehangoló volt a hatalmas

Izsák-székesegyházat látni, amelyet ateizmust propagáló múzeummá alakítottak át. Leningrádban „találkoztunk” *Nikodim pátriárkával*, aki szentmisét celebrált.

A 10 órakor kezdődő szentmise majdnem 1 órakor fejeződött be. Amikor kivonult a templomból, egészen a közelébe tolakodtam, barátom fényképet is készített erről.

Búcsújáróhelyek ma is keletkeznek. Ezek közé tartozik többek között Szirakuza és Medjugore is. Egy más jellegű szent helyről is szeretnék még beszámolni. Az 56-os forradalom idején néhány görög katolikus bazilita szerzetesnek is sikerült az USA-ba távozni, akik ekkor a Központi Szeminárium civil hallgatói voltak. Erdei Jánosra és Skinta Józsefre gondolok, akikkel együtt tanultam. A forradalom után nyomuk veszett. Egy közös ismerősüknél látta meg barátom egyik könyvemét és említette, hogy ismer, sőt velem együtt tanult Budapesten. Ezt megtudtam, kapcsolatba léptem vele és megkértem, hogy hívjon meg az Újvilágba. Ez 1984 augusztusában meg is történt. Svájcban élő öcsém küldött repülőjegyet. Mindössze 34 dollárnak megfelelő forintot válthattam be, és ezzel az összeggel repültem át a tengert. Elindulásomkor még nem tudtam, hogy barátom vár-e a Kennedy repülőtéren, mert levele nem érkezett meg. Várt rám, s majdnem 30 év után a repülőtéren örömmel ismertük meg egymást. Egy hónapig voltam vendége, vagy helyesebben, nála volt a főhadiszállásom. Csodálatos munkát végzett: egy kolostort és templomot épített a máriapócsi Szűz tiszteletére *Matawanban*. Ez lett az ottani magyarok búcsújáróhelye. Mindszenty bíboros is meglátogatta, amikor az USA-ban élő magyarokat kereste fel. Természetesen súlyos gondja barátomnak – nemcsak a nagy adósság törlesztése, amelyet szerencsejátékkal (un. bingo-val) teremt elő –, hanem a paphiány is. A kolostorban mindössze egy amerikai szerzetes él vele együtt. Így bizonytalan a kolostor jövője is. Van még a közelben néhány bazilita szerzetes, de

azok plébániákat vezetnek. Felejthetetlen hónapot töltöttem az Újvilágban. Nagyon sok magyar családdal kötöttem barátságot. Egyik héten barátom átvitt Kanadába is, ahol rokonaimnál tölthettem egy hetet. A *Courtland-i* magyar búcsújáró helyre is elvittek, kétszer láttam a Niagara-vízesést. Buffalóban meglátogattam az ott élő magyar Szociális Nővéreket, és Skrapits János atyánál aludtam. Másnap az egyik nővér elvitt egy trappista kolostorba, amely egy mezőség közepén épült. Részt vehettem közös imádságukon is. Buffalóból repülővel érkeztem vissza Newark-ba, ahol barátom várt rám.

Ennek a résznek a befejezéseként említem meg az egyházmegyei zárandoklatot. 1996 novemberében, Szent Márton jubileumi évében, *Tours*-ba zárandokoltunk. Ünnepi szentmise volt a Szent Márton sírja fölött épült templomban. A középkori templomot a francia forradalom idején lerombolták, a mostani a múlt században épült. A jubileumi év megnyitása a hatalmas, középkori székesegyházban volt vasárnap délután. A francia papok is velünk koncelebráltak. A zárandoklat során *Tours*-ból fölkerestük Szent Márton kolostorának romjait *Marmoutier-t*, majd az első általa alapított plébániát, *Amboise-t* is a Loire völgyében. A zárandokúton még láthattuk Passau, Altötting és Einsiedeln búcsújáró helyeit is.

Egyházmegyénk zsinatra készült. Mint megfigyelő jelen voltam az esztergomi, szegedi és egri egyházmegyei zsinaton és komolyan készültem a szombathelyi zsinatra. Összegyűjtöttem a már említett egyházmegyék zsinati anyagát, hogy felhasználhassam a mi zsinatunkhoz.

Ehhez az előkészülethez akartam erőt meríteni azzal, hogy 1997 júniusában meglátogattam Olaszországban élő öcsémet Vicenzában, s onnan elzarándokoltam *Trentoba*. Maradandó élményt jelentett maga a város, de főképpen a hatalmas székesegyház, ahol a zsinati ülések folytak. A nagy kereszt az egyik oldalkápolnában van, amely a középpontban volt a zsinat

idején. Az itt lezajlott zsinat hosszú évszázadokra jelölte meg a katolikus egyház életét. Csak a II. Vatikáni zsinat nyitott újabb ablakokat az egyház már ódon épületébe, hogy friss levegő áramoljon be. A múzeumnak kialakított püspöki palotában is nagyon sok emlék, drága kincs található. A trentoi egyházmegye gazdagsága tárul a látogató elé.

Vicenzából kerestem fel a lagunák városát, *Velencét*. Elsősorban a *San Giorgio-kolostor* érdekelt. Azért is, hogy tiszteletemet tegyem Szent Gellért kolostorában, ahonnan hazánkba érkezett és lett népünk apostola. De volt egy szombathelyi kapcsolata is látogatásomnak. Bejutottam abba a terembe, ahol a napoleoni időben a konklávé volt és VII. Pius pápát megválasztották. A későbbi szombathelyi püspök, Herzan bíboros, fontos szerepet játszott a konklávén. Felirat jelzi, hogy hol volt a helye a bíborosok között. A bencés atya, akivel tudtam olaszul értekezni, a toronyba is felvitt, ahonnan nagyszerű a kilátás az egész tájra.

A magyarországi szép kegyhelyeket nem említem, ezeket általában mind felkerestem Sümegtől Máriapócsig, részben egyedül, többször pedig a hívekkel együtt.

Előadások, tanítások

Több féléven keresztül tartottam különórákat az Akadémián mint magántanár. Nagy esemény volt a magyar egyház életében, amikor a kommunista hatalom 1978-ban engedélyezte világi híveknek is a tanulást a Budapesti Hittudományi Akadémián. Mint az Akadémia magántanára, az ószövetségi Szentírást tanítottam ezen a tanfolyamon 4 éven át. Olaszfárról jártam föl a fővárosba péntek délután, az előadások szombaton voltak. Nagyon fárasztó utak voltak ezek, főképpen

télen. Egy forduló majdnem 12 órába került autóval és vonattal, többszöri átszállással. Nagyszerű tanítványaim érdeklődtek, tanultak és minden ismeretért hálásak voltak. Leginkább annak örültem, hogy megszerették az Ószövetséget. Nagyon sokan ma is tartják velem a kapcsolatot.

Jelentős esemény volt Egyházmegyénkben, hogy Konkoly István megyéspüspök 1987-ben meghirdette a teológiai tanfolyamot világi hívek részére. 66 résztvevővel indult a tanfolyam Szombathelyen 1988. február 20-án, majd a következő év februárjában Zalaegerszegen 59 résztvevővel. Ezt elsősorban a zalai hívek látogatták, de jöttek a szomszédos veszprémi egyházmegyéből is hallgatók. A tanfolyam igazgatójának engem nevezett ki a megyéspüspök. Ó- és Újszövetségi Szentírást, igehirdetést és vallástörténetet, ökumenizmust tanítok kezdettől fogva mindkét helyen. A tanfolyam az ország minden egyházmegyéjében egységesen 3 év, félévenként 5 konzultációval és minden félévben vizsgával. Tíz év alatt 401 jelentkező volt, s ebből Szombathelyen 120, Zalaegerszegen 105 hallgató végezte el a tanfolyamot és kapott végbizonyítványt. Ez azt jelenti, hogy az ország bármelyik egyházmegyéjében püspöki megbízással hittant taníthatnak és igeliturgiát végezhetnek. Igen nagy segítséget jelentettek és jelentenek ma is a végzős hallgatók. Nélkülük nem indulhatott volna meg a hitoktatás, ezen kívül igen sok helyen lelkipásztori kisegítő munkát végeznek megüresedett plébániákon. A növekvő paphiány miatt egyre nagyobb szerepük lesz a lelkipásztori munkában.

1994-ben újabb kezdeményezés született Egyházmegyénkben: megindult a hittanárképző szak a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola keretében, amely később a Győri Hittudományi Főiskola kihelyezett részlege lett. A főiskolára beiratkozott nappali tagozatos hallgatók vehetik fel a hittanárképző szakot. Ez félévenként 28 órát jelent. Ó- és

Újszövetség 2 év, és a 3. évben félévig Szentírás-magyarázat. Sajnos, az órák csak délután tarthatók a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola tanrendjéhez igazodva. Délután 4-8 óráig kapom meg a már nagyon fáradt hallgatókat. Magam is a fárasztó napi lelkipásztori munka után megyek még Körmenről Szombathelyre tanítani, és este 9 óra körül érek haza. Viszont a jövő hitoktatóit képezzük ki, és ezért meg kell hozni minden áldozatot.

Dr. Batthyány-Strattmann László és Faludi Ferenc

A Szegények Orvosának legáldásosabb működése Körmenhez fűződik. Ugyancsak kapcsolata volt Faludi Ferencnek is Körmenndel, mert gyermekkorát itt töltötte. Velük kapcsolatos kutatásaimról, munkámról szeretnék pár sort írni.

A híres szemorvosról, Batthyány Lászlóról, már gyermekkoromban hallottam édesanyámtól, mert 1924-ben egyik nagybátyámat is gyógyította. Ezért is örültem, amikor Körmenben lettem plébános és közelebbi kapcsolatba kerültem vele. Igyekeztem tiszteletét minél jobban előmozdítani. Ezt annál is inkább tehettem, mert boldoggá avatási ügyének is ügyvédje lettem.

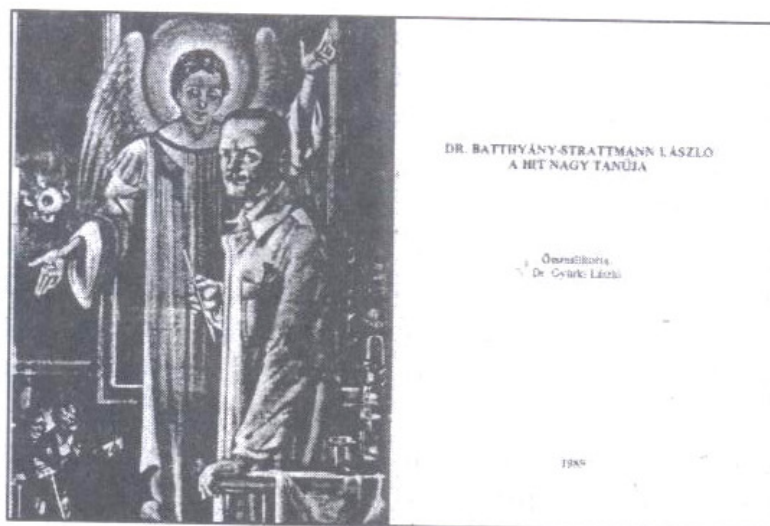
Először a templomban lévő oratóriumát hoztam rendbe. Sajnos ez a hely eddig lomtár volt. Az oratórium az oldalkápolnával együtt emlékhely lett. A föllelhető emlékeket összegyűjtöttem, fényképeket kértem és kaptam is a család tagjaitól (pl. orvosi műszereit, orvosi tábláját, kórház naplóját stb.). Három szép színes ablak készült: az egyik a családapát mutatja be tizenegy gyermekével, a másik az orvost, a harmadik

pedig úgy ábrázolja, amint szentmisén ministrál. Nagyon sok a látogatója a több mint 10 éves múzeumnak. A második vendégkönyvbe írnak már sorokat a látogatók.

Batthyány-Strattmann László tisztelete felélesztésének újabb lendületet adott a boldoggá avatási eljárás újbóli megindítása. Konkoly István megyéspüspök kinevezte a boldoggá avatási bizottságot, amelynek ügyvédje lettem. Régen „advocatus diaboli”-nak - az ördög ügyvédjének - hívták. Feladata az volt, hogy örködjön a fölött, hogy az eljárást szabályosan folytassák.

László István kismartoni püspök meghívta a római kongregáció illetékes embereit és a szombathelyi bizottságot is Eisenstadtba, ahol áttekintettük az ügy jelenlegi állását. A tárgyalás végén felkerestük a Herceg sírját a németújvári ferences templom kriptájában. Egyáltalán nem voltak elégedettek azzal, hogy a Herceg sírját nem látogathatják a hívek a bezárt kriptában. Azt ajánlották, hogy a sírt a templom bejáratához helyezték át. Ez 1988. május 28-án meg is történt. Azóta minden nehézség nélkül kereshetik fel a zárándokok a sírt és elhelyezhetik rajta virágaikat és koszorúikat. II. János Pál pápa Ausztriában darázsfalvi látogatásakor megemlékezett Isten Szolgájáról és kijelentette, hogy korunkban a hit nagy tanúja volt ő és boldoggá avatási ügye Rómában van.

1989. október 27-én ünnepi szentmise volt a budavári Mátyás-templomban, másnap pedig emléktábla leleplezés a budai Batthyány-palota falán. Délután 17. 40 órakor a Magyar Televízió 1. csatornáján A szegények orvosa c. 1988-89-ben gyártott film vetítésére került sor, amelyet Czigány György rendezett. Emléktáblát helyeztek el szép műsor keretében Dunakilitiben is, szülőháza falán.

Rövid kis ismertetést állítottam össze 1989-ben *Dr. Batthyány-Strattmann László a hit nagy tanúja* címmel. Címképe Závory Zoltán festménye a templom bejáratánál, hátlapján pedig a Batthyány család címere látható. Jelenleg csak ez az egyetlen ismertető a hercegről. Kardos Klára *A szegények orvosa* c. könyve, amely Eisenstadtban jelent meg 1978-ban, valamint Klemm Nándor *Csak eszköz vagyok...* című, az Ecclesiánál megjelent könyve elfogyott. Csak rövid ideig volt kapható Puskely Mária szép összeállítása a Batthyány család és főként a herceg életéről: *Dr. Batthyány-Strattmann László élete képekben, dokumentumokban, történelmi mozaikkal*. A könyv bemutatója Körmenden a színházteremben volt 1991. szeptember 12-én.

A körmendi kórház 1934-ben vette fel dr. Batthyány-Strattmann László nevét, melyet a kommunista rendszer megszüntetett. A rendszerváltás után 1990. január 19-én a névadást szép ünnepség keretében megújították, az épület falán emléktáblát helyeztek el.

Nagy örömmel fogadták Magyarországon a hírt, hogy II. János Pál pápa 1991. augusztusában vendégünk lesz. A sajtóban

is felröppent a hír, hogy Körmendre is ellátogat, és itt avatja boldoggá a Szegények Orvosát.

A város akkori vezetői komolyan vették ezt és bizonyos előkészületeket tettek. Fölkeresték Darázsfalván és Eisenstadtban a pápalátogatás rendezőit, tanácsot kértek tőlük és elkérték a szabadtéri oltárt.

Ekkor vettem fel a gondolatot, hogy mire jön a pápa, szobrot is kellene állítani a Hercegnek a kastély udvarán. Kiss Sándor szobrászművészt kértem fel erre a munkára, aki ezt feleségének, Lesenyei Mártának adta át. A művésznő mély átéléssel fejezte ki a Herceg lelki világát: a gyógyító orvos nagy szeretettel hajol egy vak kisfiú felé. A szobor talapzatán pedig két dombormű: az egyik Herceget ábrázolja családjával körében, a másikon pedig szentmisén vesz részt. Olvasható a talapzaton a végrendeletnek számító mondata: „Ha boldogok akartok lenni, tegyetek másokat boldoggá”.

A szobor elhelyezését és leleplezését sok bonyodalom kísérte. Mindenhova el tudták volna helyezni a szobrot, csak éppen jelenlegi helyére, a kastély előtti tér központjába nem. Kemény küzdelmet kellett vívnom, mire engedtek.

A szobor leleplezését 1990. október 27-re tűztük ki, a herceg születésének 120. évfordulójára. A műsoron szerepelt: 10 órakor püspöki mise, utána a Batthyány-kiállítás megnyitása, 12 órakor pedig Jávor András közigazgatási államtitkár leleplezi a szobrot. Mintha csak erre lett volna időzítve az országos taxis sztrájk, amely mindent tönkretett. Nem érkeztek meg a vendégek, köztük az államtitkár sem, a megyéspüspök is kerülő úton jutott el Körmendre. Ehhez járult még a zuhogó eső is. Senki sem volt hajlandó beszédet mondani a leleplezés előtt, így nekem kellett a szobor elé állni és esernyő alatt beszélni. Maga a leleplezés is nehezen ment, mert az eső miatt a lepel rátapadt a szoborra.

Délután 3 órakor a 3. számú óvodában folytatódtak az ünnepségek: az óvoda felvette a *Dr. Batthyányné Coreth Mária* nevet. Az óvodások szép műsort adtak.

A pápalátogatásnak és az elmaradt boldoggá avatásnak is állítottunk emléket: Kiss Sándor szobrászművész egy szép Jó Pásztor szobrot ajándékozott az egyházközségnek, amelyet a templomtéren állítottunk fel II. János Pál pápa szombathelyi látogatása emlékére. A képet elküldtük a Szentatyának, jelezve, hogy mennyire vártuk Körmendre, reménykedtünk, talán itt avatja boldoggá a Herceget... Horvátnádálján pedig Lourdes-i kápolnát építettünk annak emlékére, hogy először járt hazánkban pápa.

Jelentős esemény volt Batthyány László boldoggá avatási folyamatában, amikor a kongregáció 1992. július 12-én, hivatalosan lezárta a boldoggá avatási eljárást és kijelentette, hogy Batthyány-Strattmann László hősi fokon gyakorolta a keresztény erényeket. Hogy ez megtörténhetett, abban nagy szerepe volt Ternyák Csaba érseknek, aki mint a Pápai Magyar Intézet rektora, az ügy posztulátora, elkészítette a szükséges dokumentációt. A boldoggá avatás kihirdetéséhez most már

csak egy hitelesen igazolt csodára van szükség, amely Isten Szolgája közbenjárására történt.

Közben tovább fáradoztunk azon, hogy egyre jobban megismerjék, és minél többen imádkozzanak boldoggá avatásáért. Nagyon sok helyre hívtak előadást tartani. Ezeken az előadásokon mindig vetítettem is a herceg életéről, munkásságáról.

Tiszteletének előmozdítását szolgálják az iskolai ünnepségek is. Batthyány László születésnapja 1870. október 28. Ugyanezen a napon kelt IV. Béla Körmendnek városi rangot adományozó oklevele is. A jubileumi évben – 1994 – a város felállíttatta IV. Béla király szobrát a volt piactéren, az egyházközség pedig a templom falán helyezett el egy bronz domborművet. Ennek eredetije a római Szent Péter-bazilika altemplomában lévő Magyarok Nagyasszonya kápolnában található: Szent Margit kibékíti édesapjával István testvérét. Ezt öntötte bronzba Kiss Sándor szobrászművész. A chronogrammos latin felirat elmondja a kép történetét és azt, hogy ezen a helyen állt az eredeti templom, amely Béla király idejében épült.

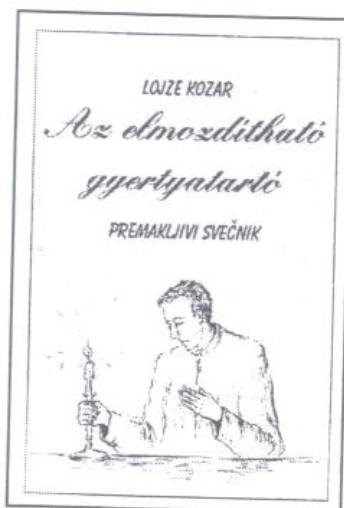
A jubileumi ünnepségek után minden év október 28-án az iskolák megemlékeznek Batthyány-Strattmann Lászlóról, délelőtt a kastély udvarán lévő szobornál, délután a kórház falán lévő emléktáblánál, este pedig a színházteremben.

A herceg tiszteletét mozdítja elő a *Szegények Orvosa Körmendért Alapítvány* („*Fidelitate et caritate*”), amely 1992. augusztus 26-án létesült. Közvetlen célja dr. Batthyány-Strattmann László szellemében segítségnyújtás a lelki és testi bajban szenvedőknek, az egyházközségben és Körmend városában a művészeti kultúra emelése, kiállítások rendezése, valamint a meglévő épületek felújítása. Az Alapítvány 5 év alatt megemlékezéseket, előadásokat, ünnepségeket, kiállításokat, továbbá hangversenyeket és más zenei eseményeket rendezett. Ezek közül kiemelkednek az évi karácsonyi hangversenyek,

több alkalommal a fürstenfeldi testvérváros énekkarával együtt. Az Alapítvány 5 év alatt 6 kiadványt jelentetett meg.

„Itt Fekszik Henits Anna
Hét Papok Nevelő Anyja”

A HORVÁTNÁDALJAI TEMETŐ SÍRKÖVE

Az alapítvány kiadványaiból

A Szegények Orvosa közbenjárásának tulajdonítom, hogy 1993. november 9-én átvészelttem egy szörnyű autó balesetet. Pozsonyba hívtak, hogy tartsak előadást a hercegről. Örömmel vállaltam, de kértem, mivel nem ismerem a várost, jöjjenek el értem Mosonmagyaróvárig, s onnan vigyenek Pozsonyba. Meg is tették, s nagyon sokan jöttek el az előadásra és vetítésre. Másnap indultunk volna vissza, de indulás után alig pár perccel egy útkereszteződésnél egy benzint szállító kamion elé hajtott barátom. Neki minden bordája eltört, s két nap múlva lemondtak életéről. A mellette ülő hölgynek a lépét kellett kioperálni, több műtétet végeztek rajta. Én hátul ültem. Semmire sem emlékszem, háromnegyed óra múlva a kórházban ébredtem fel egy tolókocsin. Bal vállam szalagjai szakadtak le, egyik csigolyám repedt meg és nagy agyrázkódást szenvedtem. Kezemet lekötötték, befáslizták. Az ápolás igen sok kívánni valót hagyott, ezért kapcsolatba léptem a követséggel és kértem, hogy szállítsanak Magyarországra. Ez másnap már meg

is történt. Fél 12-kor indultunk el Pozsonyból és este 9 órára értünk Körmendre, közben sokat vártunk, bejártuk szinte az egész Dunántúlt. A körmendi kórházban már gondos ápolást kaptam, és 2 hét múlva távozhattam is. Utána már mindennap miséztem, és december közepén temettem is. Vállam ma is fáj, de reggelenként tornával próbálom gyógyítani.

Talán közelebb hozza a boldoggá avatást, hogy sikerült egy csodát orvosilag is bizonyítani. 15 évvel ezelőtt lemondtak a betegről daganatos betegsége miatt, és pár hetet adtak neki az orvosok. Felesége kezdett imádkozni érte és a beteg meggyógyult. Jelenleg - 15 év után - semmi baja sincs. Ezt a csodát kell felülvizsgálni a kongregációnak, s ha elfogadja, akkor semmi akadálya sincs már a boldoggá avatásnak.

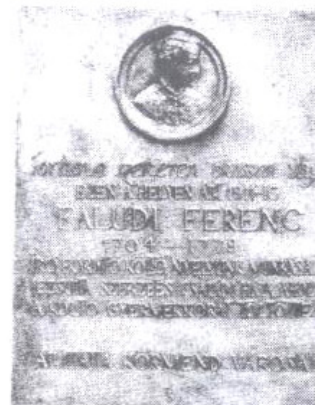
1998. november 22-én Németújváron ünnepi szentmisével vette kezdetét a Batthyány-Strattman László-év. Ennek célja, hogy még buzgóbban imádkozzanak a hívek a herceg boldoggá avatásáért.

A herceg családjával nagyon jó kapcsolatot alakítottam ki, meghívtam őket az ünnepségekre és leveleztem velük. Jártam József fiánál és néhány emléket is kaptam tőle a múzeum számára. Most már csak a 96 éves Lilly leánya él Németújváron. A közelmúltban halt meg Ferenc, s utána néhány hónapra Blanka. Ők rendszeres látogatói voltak a Körmenden rendezett ünnepségeknek. Sajnos a herceg unokái közül a fiatalabbak nem beszélnek magyarul, és nem szívesen jönnek ezekre az ünnepségekre, összejövetelekre. Jó kapcsolatban vagyok a jelenlegi herceggel, aki szintén a László nevet viseli és annak mindkét fiával is. Jártak itt Ferenc és Ádám, a jelenlegi herceg testvérei is. A vendégkönyvben nagyon sok beírás található, ami azt bizonyítja, hogy sokan keresik fel az emlékhelyet, és nagyon gyakran itt miséznek zarándokcsoportok. Várjuk a herceg boldoggá avatását, az új templomot is az ő emlékére építjük. Szeretnénk majd ide vezetni a zarándokokat is.

Faludi Ferencel kapcsolatos kutatásaimról, tiszteletének előmozdításáról is szeretnék néhány sort írni. Egyik ausztriai utunk alkalmával Alsóőrbe is ellátogattunk. Galambos atya megmutatta a könyvtárat és az 1979-ben rendezett Faludi-kiállítás anyagát. Ő hívta fel figyelmemet az anyakönyvi bejegyzésre Faludi születési helyével kapcsolatban: „ex Kyrment, hic natus” – körmendi, itt született. Ekkor kezdtem tüzetesebben kutatni körmendi vonatkozásai után. Édesapja a Batthyány grófok tisztartója volt, Körmenden volt háza és itt volt minden birtoka is. A Batthyány levéltárban több levele maradt fenn, amelyben beszámol Strattmann Eleonórának a gazdaság ügyeiről. A kuruc-labanc háború miatt vitte feleségét Körmendről Németújvárra és itt született – fegyverzaj közepette – 1704. március 25-én a költő. A németújvári templomban keresztelték meg. 1707-ben Klára nevű testvére is Németújváron született. Az édesapa hosszú éveket töltött távol családjától a hercegség Ludbrég-i majorjában. Faludi János a harcok elcsitultával visszatért családjával Körmendre. Innen vitte fiát a kőszegi jezsuiták iskolájába. Körmenden volt a költő testvérének, Klárának, az esküvője. Klára később is Körmenden élt két leányával. Egész fiatalon kétszer is megözvegyült, és nagy családját egyedül kellett felnevelni. Teljesen elszegényedett, birtokát mind eladta. Faludi Ferenc halála után a csekély kis hagyatékat ő kapta meg. Húga szegénysége is oka lehetett annak, hogy a jezsuita rend feloszlata után Faludi nem Körmendre, hanem Rohoncra költözött egy alapítványi öregotthonba, és ott halt meg 1779. december 19-én.

Körmenden a Faludi család házát 1911-ben bontották le, helyére épült a Sonnewend Gyógyszertár. Ennek falára helyeztünk el egy emléktáblát (Kiss Sándor alkotását) 1994. március 15-én, a költő születésének 290. évfordulóján.

FALUDI FERENC 1704–1779 EMLÉKEZETE

Körmend, 1994

A város így akarta pótolni azt a mulasztását, hogy az 1979-ben tartott Faludi-ünnepségekből Körmend kimaradt.

Ezen alkalommal szép kiadvány jelent meg Faludi Ferencről első-sorban az ünnepségen elhangzott beszédek szövegével (Faludi Ferenc 1704 – 1779 emlékezete).

1996. november 16-án Faludi Ferenc nevét vette fel a Körmendi Városi Könyvtár.

A könyvtárban emlékülés volt, amelyen több előadás hangzott el: Dobri Mária, Hargitai József és magam is tartottam előadást és itt jelentettem be, hogy a római katolikus egyházközség alapítványt hozott létre „Faludi Ferenc Társaság” elnevezéssel. Célja, hogy Faludi Ferencet megismertesse, méltó helyét meghatározza, nyelvújító tevékenységét, fordítói munkásságát ismertté tegye.

Ezután a templom falán felavattuk Faludi Ferenc emléktábláját. Ez a bronz keretben elhelyezett márványlap a rohonci szegényház faláról való. Ez volt az első emléktábla Faludiról. Amikor a rohonci szegényházat lebontották, a tábla egykori kerete elpusztult, a tábla pedig raktárba került.

Körmend város és a magyarság számára sikerült ezt a táblát megmentenem. Faludi Ferencnek mindmáig nincs síremléke. Ezért ez a hely haló poraira való emlékezés helye is, őrzi a költő halálának és eltemetésének emlékét.

A kiegészítő szöveg így szól:

„Gyermekeiket Körmenden töltötte. Rohonci otthonának lebontott feliratát – a költő ismeretlen sírjára emlékezve – itt helyeztük el. 1996”

Többször kértem már az önkormányzatot, hogy nevezze nek el utcát Faludi Ferencről.

Most teljesítették a kérést: az eddigi Petőfi tér elnevezés *Faludi Ferenc utcára* változott.

Bízunk benne, hogy a Faludi Ferenc Társaság tevékenységével előmozdítja a kitűzött célok megvalósítását.

Utószó

Egy hivatás történetét írtam meg. Most már közelebb a hetedik évtizedhez, mint a hatodikhoz, elmondhatom, hogy nagyon szép, megelégedett életem volt. A sok-sok nehézség ellenére mindig pap lehettem, bárhol is voltam. Papi szolgálatomban mindig örömet találtam, ebben a munkában sohasem fáradtam el.

Eddig mindig feljegyeztem szentmiséimet: szám, idő, hely, a szentmise szándéka. Majdnem a 23 ezredik szentmisénél tartok. Ezek mindig a nap legfontosabb eseményei számomra. Bárhol is voltam, mindig jók voltak a hívek, mindig igényelték szolgálatomat és hálásak voltak minden jó szóért. Ezt különösen akkor láttam, amikor ezüstmisém alkalmával régi plébániám híveinek is mondtam szentmisét. Hála Isten, nekem nem volt soha problémám „papi identitással”. Papi munkával sohasem lehetett túlterhelni, mindig örömmel végeztem és igyekszem a jövőben is végezni. Tudom, hogy mindig több munka vár a jelenlegi papságra az égető paphiány miatt. Azt hiszem, ha Isten erőt és egészséget ad, nem leszek „nyugdíjas”, és igyekszem munkálkodni az Úr szőlőjében.

Publikációs listám

Szentírásfordítások:

Bírák, Ezdrás, Nehemiás, Tóbiás, Judit, Eszter, Ezekiel könyvének fordítása és magyarázata. (Biblia, Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás. Szent István Társulat, Budapest, 1973)

Ezdrás, Nehemiás, Tóbiás, Judit és Eszter könyvének fordítása a Neovulgáta alapján. (Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 1997)

Könyvek:

Üdvözítőnk szülőföldjén. Ecclesia, 1976
Szentföldi útítárs. Agapé, Novi Sad, 1987
A Biblia földjén. Szent Gellért kiadó, 1990
Szent Pál apostol útjain. Ecclesia, 1978
A Biblia földje. Szent Jeromos Bibliatársulat, 1998

Tanulmányok:

Vigilia folyóiratban:

- Az „Igazság tanítójának” üldöztetése és az Úr Jézus kereszthalála. Vigilia 27/1962/ 492-494.
Az Ószövetség csodái új megvilágításban. Vigilia 34/1969/ 587-595.
Az evangéliumok és a történelem. Vigilia 35/1970/ 3-9.
Az ő vére mirajtunk és gyermekeinken. Vigilia 35/1970/ 148-153.
Az ősegyház igehirdetése és Jézus történetisége. Vigilia 36/1971/ 147-153.
A Szentírás igazsága. Vigilia 36/1971/ 739-746.
Episzkoposz, presbiter, püspök. Vigilia 37/1972/ 294-299.
A gyermekség-evangélium. Vigilia 40/1975/ 8-13.
A szentírástudomány eredményei és az „egyszerű” hívő. Vigilia 40/1975/ 505-507.
Az ősegyház hite és élete. Vigilia 40/1975/ 793-799.
A történetkritikai módszer a teológia szolgálatában. Vigilia 43/1978/ 154-159.
Találkozni a zsidósággal. Vigilia 47/1982/ 812-817.
A Biblia művészi fordítása. Vigilia 50/1985/ 654-659.
Újabb régészeti feltárások a Szentföldön. Vigilia 51/1986/ 200-205.

Teológia folyóiratban:

- Mit kell vallanunk az Ószövetségről? Teológia 6/1972/ 14-19.
„A szolgálatok is különfélék...” Teológia 11/1977/ 250-253.
Az erőszak és a boldogságok. Teológia 17/1983/ 41-45.
A szombat és az Úr napja. Teológia 17/1983/ 97-101.
Mózes kapcsolata Istennel. Teológia 17/1983/ 225-227.
A család méltósága az Ószövetségben. Teológia 18/1984/ 38-41.

Egy lelkipásztor búcsúbeszéde híveihez /Szent Pál milétoszi beszéde /ApCsel 20, 17-38/
Teológia 19/1985/ 226-228.

Isten dicsőségének ismerete Jézus Krisztus arcán. Teológia 20/1986/ 248-251.

Az Ó- és az Újszövetség húsvétja. Teológia 28/1994/ 26-29.

Teológiai évkönyvben:

A szentírástudomány kritikai módszere. Teológiai évkönyv 1975. Szent István Társulat, 1975. 127-140.

Jézus és kora. Teológiai évkönyv 1982. Szent István Társulat, 1982. 89-100.

Biblikus konferenciák kiadványaiban:

A Jelenések könyvének hét egyháza. Biblikus konferencia, Szeged, 1993. 35-45.

A feltámadás bazilikája és Jézus sírja történeti és archeológiai megvilágításban. Biblikus konferencia, Szeged, 1993. 79-89.

Korintus Szent Pál idejében. Biblikus konferencia, Szeged, 1994. 155-162.

Názáret Jézus idejében. Biblikus konferencia, Szeged, 1996. 179-186.

Katolikus kincses kalendáriumban:

Ismerkedjünk a Bibliával. Katolikus kincses kalendárium, Újvidék, 1985. 33-91.

Ismerkedjünk az Ószövetséggel. Katolikus kincses kalendárium, Újvidék, 1986. 33-117.

Ismerkedjünk az Újszövetséggel. I-II. Katolikus kincses kalendárium, Újvidék, 1987. 33-127. 1988. 31-96.

A kövek beszélnek /Rövid bibliai archeológia /. Katolikus kincses kalendárium, Újvidék, 1989. 33-96.

A bibliai őstörténet. Katolikus kincses kalendárium, Újvidék, 1990. 209-230.

Az Úr napján elragadtatásba estem. Katolikus kincses kalendárium, Újvidék, 1992. 161-190.
Zarándokok a Szentföldön. Katolikus kincses kalendárium, Újvidék, 1994. 204-224.
Korintus Szent Pál apostol idejében. Katolikus kincses kalendárium, Újvidék, 1996. 177-84.

Jeromos füzetekben:

Emmausz /Az archeológia és szövegkritika összefüggései. 7. szám 13-16.
Jézus egy pogány szentélyben gyógyít. 11. szám 23-26.
A megszállott meggyógyítása és az archeológia. 16. szám 21-23.
Mária sírja Jeruzsálemben vagy Efesusban? 22. szám 23-27.
A magyar bibliafordítások története. 25. szám 25-28; 26. szám 26-30; 27. szám 17-21; 28. szám 17-20; 29. szám 21-24; 30. szám 21-24; 31. szám 33-34

Kéziratok:

A protoevangélium egzegézisének története 1957 /licencia dolgozat /
A bűn az Ószövetségben, a Chirbet Qumran-i szekta irataiban és Szent Pálnál 1959.
/laurea dolgozat /
Isten nevelőművészete az Ószövetségben 1975. /magántanári dolgozat /